

СУЧАСНА УКРАЇНА

Орган української визвольної думки

UKRAINE TODAY
Ukraine von heute
Ukraine d'aujourd'hui
Adresse: «Sučasna Ukrajina
München 2
Karlsplatz 8/III (Telefon: 5-6667)
WESTERN GERMANY
Herausgeber: Wolodymyr Stachiw
Druck: „Logos“,
München 8, Rosenheimerstr. 46 a.

№ IV.

Мюнхен, 4. 4. 1954

Ч. 7 (84)

В УНРаді все по-старому

Сесія УНРади, що відбулася в березні, підтвердила давнє припущення, що еред цієї коаліції партій не можливі нікі зміни, зокрема не можлива ніяка міна політичної настанови.

Перевибраний на останній сесії склад органів УНРади показує, що ключ до її політики далі знаходиться в руках найлабших партнерів коаліції: в руках соціалістів і старих універівців, згуртованих в УНДС. Шастям цих середовищ; що президентом УНРади обрано (на ютири роки) д-ра Степана Витвицького, який винятково має загальноукраїнський політичний стаж. Але його заступником — у випадку конечности — наступником стала вже довірена особа універівського середовища, ген. Олександр Удовиченко.

Головування в ВО УНРади взяв на себе С. Созонтів, людина фінансово незалежна і політично властиво нова. Несподівано виявилось, що він є членом УРДП, і з цього погляду уклад відносин у ВО міг би заповідатися цікаво. Однак інж. Созонтів стало перебуває в Парижі, а його заступниками і фактичними керманічами політики УНРади стали пп. С. Довгаль (соціаліст) і М. Лівичий (УНДС). Вони не тільки заступники голови ВО: п. Довгаль є також шефом фінансів УНРади, а п. Лівичий — керманічем зовнішніх зв'язків. Отже гроші і зв'язки з чужинцями — в руках прихильників діяння УНРади в рамках непередрішенства, накиненого відомим проектором російських імперіалістів, — «Американський комітет визволення від большевизму». Треба боятися, що співпраця УНРади по цій лінії тепер посилиться.

М. Воскобийник (УРДП) як референт пропаганди матиме завдання приклонити і виправдати перед громадянством непередрішенську співпрацю ВО УНРади з єдинонеділимськими росіянами. Він, можливо, буде це робити з рішечністю переконаного ловця скорих і легких успіхів і разом із своїми товаришами по партії вважає великим досягненням, що «їхня» людина є головою УНРади. Однак, як згадано, фактично ключ до політики УНРади є в руках старих універівців і всі інші члени ВО, включно з д-р М. Хробоком (УНДО — без ресорту) і проф. О. Юрченком (УНДС — секретар) — це їхній штаб.

Здають собі, може, з цього справу представники фракції ОУН-С, які гучно атакували властиве керівництво УНРади перед сесією (за диктаторські прагнення; за те, що УНРада є «державою партій, не народу»; за переговори з росіянами і поляками — див. паризьке «Українське Слово» від 7 березня 1954), але покірно прийняли цілковиту елімінацію їхніх людей з впливових постів в УНРаді.

Хоч після довгих пересправ «тверде ядро» признало п. Осипові Бойдуновичові пост голови президії УНРади (інші члени президії: І. Багрянний, д-р Л. Макарушка, проф. Е. Гловінський, секретар: В. Діберт), однак це позиція далеко не така поважна, як передіше, бо після зміни статуту голова президії УНРади не може перебрати обов'язки президента у випадку його вибуття.

Докорінних змін УНРади, таких змін, щоб УНРада справді могла стати одним центром на еміграції, на сесії не проведено. Їх ніхто і не пропонував. Сугестії з боку ЗП УТВР відділяти УНРаду від «екзильного уряду» і перебудувати її на зразок славної Центральної Ради не найшли найменшого відгуку, і всі, без винятку, фракції УНРади визнають концепцію «легального державного центру» важливішою від єдиного всеукраїнського центру.

В УНРаді проведено бій за «міністерський портфель». УРДП їх отримала (голова ВО і шеф пропаганди), фракції ОУН-С керілося ядро УНРади (що на сесії скріпилося прийняттям дальніх не-

(Далі на 2 стор.)

Наука - не засіб для тактичних заходів

Американський комітет визволення від большевизму — АКВБ розіслав до преси, в тому і до української, повідомлення російською мовою про те, що 3 і 4 квітня в Нью-Йорку відбудеться конференція наукових діячів підсоветських народів під загальною конференційною темою: «Свобода академічної діяльності в СССР як загроза для большевицької теорії і практики».

Цю конференцію формально скликає окремий організаційний комітет, у склад якого входять: проф. Александер Філіпов та д-р Владімір Седуро (від росіян), проф. Микола Пубатий та проф. Михайло Встухів (від українців), Антін Адамович (білорус), Стефан Ховян (вірменин), Александер Цомає (грузин) і проф. Константін Кріптон (невідомого національного походження). А скликається ця конференція на те, «щоб усім зацікавленим американцям дати можливість дістати з першої руки свідчення, як большевики дають свободу академічної діяльності в СССР».

Як маєтись справа в Нью-Йорку?

Основна доповідь під час конференції забезпечена за російським професором А. Філіповим п. н. «Большевицька філософія і свобода академічної діяльності» і цей факт, на нашу думку, має свою вимову та великою мірою роз'яснює тактику АКВБ, застосовану при скликанні цієї конференції. А ця тактика дуже проста: втягнути до непередрішенської діяльності АКВБ представників українського наукового світу. Що справа власне так маєтись, — втягнути передусім українців, — проречисто говорить факт, що на 17 доповідачів є аж 7 українців і тільки 5 росіян. Дехто скаже, що таке відношення доповідей — це «успіх» тих українських професорів, що на тему цієї конференції вели переговори з Американським комітетом. На ділі однак, про будь-який успіх можна буде говорити, і то дуже умовно, лише після цієї наукової конференції і після того, коли остаточно буде з'ясована мета, поставлена АКВБ науковим діячам неросійських народів.

Нью-Йоркська конференція буде працювати, як це виходить із програми, у трьох наукових секціях: а) секція точних наук, б) секція соціологічна і в) секція гуманістична. В кожній з цих секцій відбуватиметься публічна дискусія, участь в якій заповіли такі дослідники підсоветських справ як: проф. Фредерік Барггорн — Ельський університет, д-р Р. А. Бауер — Гарвардський університет, д-р Джордж Клайн і проф. Філіп Мозлі — Колумбійський університет, д-р Джон Решетар мол. — Принстонський університет і проф. Н. С. Тімашев — Фордхамський університет.

Для кожного пильного і докладного спостерігача американського совето-і сходознавства владає ввічі відсутність таких справжніх нетенденційних знавців СССР: передусім проф. Волдемара Гуріяна з Нотр-демського і проф. Лева Добрянського з Джорджтаунського та проф. Романа Смалъ-Стоцького з Маркетського університетів. Ця відсутність також має свою багатозначну вимову. Можливо, що вище згадані науковці братимуть участь у цих дискусіях, але пресове повідомлення АКВБ про них нічого не згадує і цей факт ще докладніше роз'яснює тактику Американського комітету.

З українських доповідачів говоритимуть: проф. М. Встухів — про генетику, д-р М. Міщенко — про психіатрію, проф. І. Замша — про економіку, проф. В. Гришко — про право, проф. П. Ковалів — про мовознавство, проф. О. Оглоблин — про советську історіографію і Петро Одарченко — про українську літературу.

А що діється в Мюнхені?

Українська громадськість на чужині має, мабуть, право вимагати від діячів української науки, щоб вони про свої політичні заходи (а питання взаємин з АКВБ мають передусім політичний характер, навіть якщо вони вбрані в науково-дослідні шати) інформували загал при допомозі української преси. Але в

нас завівся досить дивний звичай, ми сказали б навіть — лиха поведінка, бо наукові і громадські інституції знають українську пресу тільки тоді, коли їм треба безкоштовно друкувати довжелезні повідомлення та дуже детальні звіти про їх минулу діяльність і звернення до громадськості за матеріальною допомогою. Іншими словами, для цих інституцій преса є тільки «вістником розпоряджень, звітів і закликів», а не основним висловом громадської думки, з якою наукові діячі все ж повинні рахуватися. Для декого преса є тільки засобом і інструментом, а не — як у всьому цивілізованому світі — стимулятором і функцією громадського життя. І з цим непорозумінням і таким нерозумінням завдань преси ми, журналісти, муситимемо боротися.

Про Нью-Йоркську наукову конференцію ми довідуємося лише з повідомлень АКВБ, а не з джерел, що походили б від відповідальних кіл американських відділів УВАН і НТШ. Про подібні заходи на мюнхенському терені треба шукати інформації в чужих колах, а не у представників таких наукових установ, як УВУ, УТГІ, чи європейського відділу УВАН. Лише з чужих кіл ми довідуємося, що такі видатні наукові діячі, як проф. І. Мірчук (УВУ), проф. Вакуленко (УТГІ), проф. П. Курінний (УВАН) і проф. В. Кубійович (НТШ) ведуть з європейським представником АКВБ для наукових справ — містером Валлісом переговори в справі «реорганізації» мюнхенського «Інституту для дослідів історії і культури СССР».

Навіть якщо б така «реорганізація» мала суто науковий характер (а на нашу думку, це справа чистої політики), треба інформувати громадськість про стан речей.

Чому? Бо вся дотеперішня політика Американського комітету йшла і ще сьогодні йде дуже крутими і для українського визволення дуже небезпечними шляхами. Ми вже в коментарі «Чому задіями дверима?» в попередньому числі нашої газети з'ясували політичні прагнення цього комітету. Нині повторюємо це раз:

Американський комітет визволення від большевизму за всяку ціну прагне втягнути

емігрантське українство в мережу своєї політики непередрішення, що конкретною, дуже реальною мовою звучить — підтримувати єдинонеділимські плани російської імперіалістичної еміграції. В цій настанові АКВБ від його останніх зборів 2 грудня 1953 р. нічого не змінилося. І з цього треба робити логічні висновки.

Стоїмо перед третім прибоєм

Об наші тверді береги державної самостійности вдаряють прибої хвилі непередрішенського моря, щоб ці береги підмити і виполокати з них камінні брили. Ми свідомо уживаємо цієї картини, щоб кожному було ясно, про що йдеться. А ці прибої викликані політичними заходами АКВБ.

Перший прибої — втягування української політики під крила СОНР-у і КЦАБ-у — заламався на тугій поставі українського самостійницького табору, що орієнтується на визвольну боротьбу на рідних землях і на ті визвольні процеси, що там відбуваються. Коли кола УНРади, цієї коаліції шести емігрантських партій, твердять протилежне, то від політики КЦАБ-ів МАКЦ-ів вони кінцево-кінців відмовилися і то виключно під тиском української громадської думки, хоч т. зв. «тверде ядро УНРади» (УПС, УНДС і УНДО) і було співавтором, і підписало статут МАКЦ-у.

Другий прибої — заманеврувати українство на чужині до «розмов з українським народом» із непередрішенських позицій через радіо «Освобождение» — не мав кінцевого успіху, хоч він вже частково підмив українські береги, бо «камінні брили екзильної держави» були тільки м'якою глиною.

Третій прибої — розрахований на український науковий світ — стоїть перед нами...

Стоїмо на становищі, що наука повинна бути вільна, зокрема — вільна і незалежна від будь-якого політичного тиску. Вона не сміє йти на службу злороденної політики, бо тоді вона перестав бути наукою, як її розуміє кожне вільне суспільство. Але одночасно наука не сміє ставати засобом для тактичних заходів, коли говориться про «наукові конференції» і «наукові досліді», а думається про... політику.

В. П. Стахів

Головна квартира маршала Конєва у Львові

Кореспонденти світових пресових агентств у Москві повідомили 17 березня, що маршала І. С. Конєва, дотеперішнього головного командира сухопутних військ СССР, призначено командиром Прикарпатської воєнної округи з осідком у Львові. Під час другої світової війни Конєв командував т. зв. І українським фронтом, з'єднання якого перемаршували через Шлезьк і Саксонію, здобувши столицю гітлерівської Німеччини — Берлін з півдня.

До цьогочасний командир Прикарпатської округи ген.-полк. К. Н. Галицький командує тепер Одеською воєнною округою, командиром якої деякий час після війни був маршал Г. К. Жуков, сьогодні одна з найважливіших політичних постатей СССР.

Київською воєнною округою командує, як відомо, приятель Жукова — ген. армії В. І. Чуйков, що з Берліну прийшов на місце ген.-полк. О. О. Гречка, якого в 1953 р. після смерті Сталіна призначено головним командиром советського окупаційного війська у Східній Німеччині.

Згідно з оцінкою закордонних спостерігачів, до найважливіших воєнних округ СССР належать:

Прибалтійська воєнна округа — командир маршал І. Х. Баграмян (кандидат ЦК КПСС),

Білоруська воєнна округа — командир маршал С. К. Тимошенко (кандидат ЦК КПСС),

Прикарпатська воєнна округа — командир маршал І. С. Конєв (член ЦК КПСС),

Одеська воєнна округа — командир ген.-полк. К. Н. Галицький і

Закавказька воєнна округа — командир ген. армії А. І. Антонов.

Всі ці командири воєнних округ займають не тільки найвидатніші команди пости в армії, але й виконують у поодиноких союзних республіках дуже важливі політичні функції, будучи одночасно членами або президії, або приймачі центральних комітетів компартії цих республік.

Для повноти картини, зокрема якщо мова про воєнну політику большевиків в Україні, подасмо, що командиром Чорноморської флотії є кандидат ЦК КПСС — адмірал Н. Й. Басистий.

★

Вистачить подивитися на географічну карту Європи і європейської частини СССР, щоб усвідомити, які стратегічні та оперативні завдання поставлені всьому «західному фронтові» СССР, а в ньому зокрема Прикарпатській воєнній округі: Львів став центром воєнних готувань СССР проти європейського Заходу, а маршал Конєв — організатором і здійснювачем цих готувань. Тому переведення Конєва з посту головного командира сухопутних збройних сил СССР на пост командира однієї з воєнних округ не є жодним применшенням його позицій в армії. Ми сказали б — навпаки. Тим більше, що Конєв командував маневрами, які з'єднання його округи провели в лютому і березні на території Карпат. Що це означає, знає кожний українці, який пильно слідкує за визвольною боротьбою українського народу.

(-ів)

Ідеологія громадянської війни

(Чому група С. Бандери відірвалася від ОУН)

Дотепер — з причин, про які буде мова згодом — тільки периферійні органи групи Бандери (як «Гомін України» в Канаді чи «Вісник» ООЧСУ в США) вміщували статті Дм. Донцова. Тепер офіційна газета цієї групи «Шлях Перемоги» почала систематично містити публіцистику цього визначного, але небезпечного діяча пера. В останньому числі цієї газети (від 21 березня) находимо теж його статтю під характеристичним наголовком «Чотири більше, як двадцять». З уваги на те, що ця стаття ясно і чітко визначає всю ідеологію групи Бандери, а разом з тим основні розходження з ОУН на рідних землях, варто з цієї статтею познайомитися ближче.

«Тільки в математиці, — написав Донцов, — двадцять є більше, як чотири тому, що тільки в ній кожна одиниця рівна другій. Деінде так не є. Чотири вовки, наприклад, важитимуть більше, ніж двадцять овець. А трійка Ленін, Сталін, Троцький більше важитиме, як трійка Винниченко, Грушевський, Шаповал (щоб не називати живих). Що з того, що й там було троє, і тут троє? Перша трійка мала зуби і хотіла ними орудувати, а друга навіть не догадувалася, що зуби — це сила, не догадувалася, що та сила, а не об'єднання беззубих, хоч як велике числом, рідше в життєвій боротьбі — що притягає до себе маси тільки та сила.

Безліч тому доказів дає історія. В 1917 р. більшовики були в меншості серед людності російської імперії. Величезна більшість вибрала до установчих зборів зовсім не більшовиків. Тим не менше більшовики без труду — і без активного протесту — розігнали представників тієї більшості. Насильством? Так, але чому ж більшість не вдалася до того ж способу? Бо більшість билася виборчими картками, а меншість — зубами. Те саме сталося в часі революції 1789 р. в Франції, де роллю зубатих відіграла якобінська меншість, а роллю залаяних овець — величезна більшість країни».

Так група Бандери устами свого властивого ідеолога Д. Донцова перейшла до одержаного проповідання «вовчих зубів» у відношенні до власного народу. Сила і насильство, а не правопорядок і воля народу, виявлена правом у визначений спосіб, мали б рішати про внутрішньо-українські справи.

Щоб не було сумніву, про що йдеться, Донцов ставить відомих міжнародних злочинців — Леніна, Сталіна, Троцького за відр, гідний наслідкування, і проти-ставить їх Винниченкові, Грушевському, Шаповалові. За останніми була більшість українського народу, але що з того, коли більшовики вжили насильства. Насильство? Так, але чому більшість не вжила цього самого способу? — невидимо питає Донцов. Бо більшість — відповідає він — билася виборчими картками, а меншість — зубами.

Так доходить цей фальшивий ідеолог націоналізму до захвалювання більшовицьких вождів і їхніх терористичних методів; відомо ж бо, що більшовики захопили владу масовим терором і цим терором втримують її до сьогоднішнього дня. Чим же націоналізм Донцова різ-

ниться щодо метод від більшовизму? І один, і другий трактує народ як отару овець, супроти якої слід поступати по-вовчому: тероризувати, насилувати, експлуатувати.

Українське підпілля у відомому зверненні до еміграції від 1950 р. апелює зберегти єдність, плекати почуття спільності, творити один фронт у визвольній боротьбі і в цей фронт втягати всіх, за винятком зрадників. На сторінках «Шляху Перемоги» читаємо про культ вовчої етики у відношенні до своїх ближніх, читаємо теорію української громадянської війни. Це називається «ідеєю ордену» і це мала б бути ота містична «чистота націоналістичної лінії», відступниками від якої середовище Бандери називає всіх, кого охоплює жах перед таким спотворенням нашого визвольного руху.

В противенстві до «вовчого націоналізму» групи Бандери, націоналізм визвольного руху далекий від манівців всякого ненавистництва, шовінізму і терору. «Наш націоналізм, — писав сл. п. П. Полтава в 1950 р., — ми рідше проти-ставляємо всякому імперіалізму, всякому шовінізму, всякому тоталітаризму. Ми є проти імперіалізму, проти шовінізму і всякої національної нетерпимості, за здоровий патріотизм, за демократію. Наше найвище гасло: «Добро

української нації — найвищий наказ» ні в якій мірі не є скероване проти жодного другого народу, оскільки ми відкидаємо всякий імперіалізм і шовінізм. Ми стоїмо за національні держави всіх народів на їх етнографічних територіях, ми є за найтісніше міжнародне співробітництво в рамках системи вільних національних держав, ми є проти всякої міжнародної боротьби і ворожнечі».

Цей здоровий націоналізм ідеологові групи Бандери не зрозумілий. Донцов, сам колишній відступник від марксизму, зберіг з нього одну з найголовніших прикмет науки Маркса: теорію про безупинну боротьбу кляс. В молодості своїй він був прихильником «диктатури пролетаріату». В пізніших літах він перекинувся на другу крайність і роками пропагує теорію загнущання «маси» панівною верствою, яку називає «орденом».

Але це ніщо інше, як тільки проповідання внутрішньо-української громадянської війни. Замість закликати всі наші сили концентруватися для визвольної боротьби і не бути вівцями для ворожого вовка, Донцов ставить за вмірець большевицьких і якобінських терористів, які опанували свій народ на вовчий спосіб, і втовкмачує в уми своїх учнів ідею насильного володіння над українським народом і згубно думку, що наш народ — це отара овець, гідна бути під пануванням тієї вовків.

Тим часом порівняння Донцова вовків з вівцями не зовсім вірне. Чотири не завжди більше від двадцятьох. Дістанеться вовкам по зубах, коли замість по-пасти на вівці, наскочать вони на двад-

цять коней. Певно, що чотири бандити — це більше від двадцятьох банкових касирів. Але горе цим чотирьом, коли замість безборонних касирів їх зустрінуть дула пістолів двадцятьох поліцаїв.

Донцов доходить у пропаганді вовчих інстинктів до абсурду. Не випадково керівники нашого визвольного руху чітко відмежувались від крайностей його публіцистичних виступів, становищем, яке знайшло свій вираз у таких словах:

«Провід ОУН на землях признає за Донцовим корисну роллю, яку він відграв в українському житті, а разом з тим стверджує, що Донцов не вніс нічого до нашого політично-програмового скарбу, а ряд його нинішніх ідей — наскрізь протилежні нашим. Крім цього, сьогоднішні нападки Донцова на крайові видання вважаємо за цілком нечесні і незгідні. Тому також неправильним і дивним вважаємо те, що Провід ЗЧ ОУН офіційно бере Донцова під свій захист» (із «Становища Проводу ОУН на українських землях» від липня 1950 р.)

Донцов не є дороговказом для ОУН на Батьківщині. Про це група Бандери знала від 1950 р. і, щоб не розкривати передчасно свого ідейного відриву від ОУН в Україні, ще донедавна статті Донцова несміливо вміщувалися в периферійних газетах. Сьогодні ідеологія Донцова — головний, попри статті С. Бандери, зміст «Шляху Перемоги».

Однак український народ — це не отара овець, і леве чи цей «шлях» доведе до «перемоги» над ним.

Лев Ребет

Французи зволікають - німцям спішно

Бонн, у березні 1954 р.

Друга половина березня принесла ряд подій, що у своїх наслідках можуть впливово вплинути на зміну дотеперішньої концепції європейського оборонного протибольшевицького фронту, в першу чергу на німецькому відтинку.

Коли ще на початку березня політичний Бонн стояв під враженням заяви канцлера Аденауера, який переїздом до Греції через Париж зустрівся був із французьким прем'єром Лянієлем і по розмові з ним оптимістично висловився про вигляди ратифікування французьким парламентом договору про Європейську оборонну спільноту (ЕОС), то вістка, яка прийшла сюди з Парижа після 17 березня, не тільки розвіяла надії на шкоре ратифікування цього договору, але й поставила під знак запиту можливість реалізації договору про ЕОС взагалі.

Французи мають час і дискутують

Вспереч усім сподіванням, прем'єр Лянієл не визначив речення дебати над згаданим договором, відкладаючи таким чином цю справу принаймні на три місяці. Замість того присвячено час широкій дискусії над військовим бюджетом. З неї довідалися ті, які про це ще не знали (до речі, таких, що знали, було дуже мало), що доцьогочасний аргумент французів, мовляв, Франція несе великий тягар фінансування війни в Індокитаї і тому не може рівноважити німецьких впливів в ЕОС-і, годі буде на майбутнє брати серйозно, бо 78 відсотків видатків на цю війну покриває державна каса США. А коли так, то є інші причини французького зволікання в ратифікуванні договору про ЕОС. Про ці причини вже говорять відверто і «називають дитину» на ім'я, яке звучить СССР.

Змучена психічною війною в Індокитаї і йдучи назустріч всевладно пануючому політичному гаслу — за всяку ціну скінчити війну в Індокитаї, Франція не хоче дратувати Москву приступленням до ЕОС-у, яке уможливить постановня німецьких дивізій. Франція все ще має надію, що на женьєвській конференції вона зможе домовитися з СССР принаймні в цьому питанні і що на інтервенцію Кремля війна в Індокитаї буде припинена. Тому вона робить усе, щоб не позбавляти себе цієї шанси.

Німцям таки спішно

Тим часом останні події в Німецькій Федеративній Республіці вказують на те, що дальше відкладання реалізації договору про ЕОС може створити для зовнішньої політики Аденауера політичний вакуум і здекредитувати його дотеперішню політичну концепцію.

Відомо, що Аденауер будовав сучасну німецьку політику саме на договорі про ЕОС, на ідеї західноєвропейської інтеграції і європейської армії. Над усім цим стояла теза про тісну співпрацю Німеччини з Францією, переборення взаємних resentimentів і започаткування нової доби співжиття.

Для переведення цього плану в дію було зроблено цілий ряд підготовчих за-

ходів. І так для уможливлення німецького військового контингенту в рамках ЕОС-у, який вимагав зміни німецької конституції, була поширена урядова кораліція, що мала заповнити кваліфікацію більшість у парламенті, конечну для переведення такої зміни конституції.

Ця зміна була затверджена парламентом ще 26 лютого, а 19 березня потвердив її «бундесрат» (рада федерації), в склад якого входять представники німецьких країв. Отже усунено конституційну перешкоду для озброєння Німеччини і з хвилиною підписання президентом змінена конституція набере обов'язуючої сили.

Закінчено теж технічну підготовку для творення німецьких дивізій. Цими днями відбулася тут конференція представників Євангеліцької церковної ради з представниками управління Блянка (для військової справ) на тему майбутньої духовної опіки у військових відділах. На з'їзді «Об'єднання німецьких воєнків», що відбувся в Бонні на початку березня, виступали вже міністри і голова парламенту Елерс, що говорили похвальні речі про німецькі військові традиції, про почесний обов'язок військової служби, а Елерс сформулював своє позитивне ставлення до майбутньої німецької армії так: «Ми можемо знову з гордістю вимовити слово Німеччина».

На тлі всіх цих заходів і успіхів, що коштували Аденауерові немало труду, відсунення французьким парламентом дебати над ратифікуванням договору про ЕОС, ба, що більше, спільна нота трьох альянтських високих комісарів до боннського уряду, щоб він покинув не проголошував зміненої конституції, і вимога французів до президента Гойса, щоб він не підписував зміненої конституції, — створюють для боннського уряду дуже складне становище.

В шуканні виходу

з цієї ситуації і під знаком творення нової зовнішньо-політичної концепції, що заступила б постаючий політичний вакуум, наслідки якого можуть призвести до послаблення престижу Аденауера, відбулася подорож канцлера до Греції і Туреччини.

Він має поладити в обох столицях багато справ. Помінаючи куртуазійний жест щодо Греції, яка під час останньої війни зазнала твердості німецької окупації, Аденауер запропонував цій країні економічну допомогу у формі інвестицій німецького капіталу.

На списку справ, що стосуються Туреччини, є делікатна, але конкретна справа 50 мільйонів доларів, які турецький уряд винен німецьким експортерам. На підставі заключеного між Бонном і Анкарою торговельного договору, за обосторонне виконання якого перебрали відповідальність німецький і турецький уряди, німецькі промисловці дали товар, турецькі імпортери заплатили належність до турецького державного банку, але анкарський уряд не спішиться вирівняти зобов'язань перед німецьким партнером. Справа тісно пов'язана з німецькою торговельною політикою і індустрією продукцією, а боннський уряд має зобов'я-

зання і відповідальність перед німецькою індустрією, зокрема перед ринком праці.

Все ж такі важливішими, ніж 50 мільйонів доларів, будуть політичні розмови. Що воно так, вказує хоча б такий детал, що сама тільки редакція виданого по розмовах комюніке забрала Аденауерові і турецькому міністрові закордонних справ Кепрюлю аж дві години.

Альтернатива до ЕОС-у.

Про яку вперше говорив публічно Аденауер 19 березня на прощальній пресовій конференції в Атенгах, викликала в боннських політичних колах велику сенсацію і багато згодів. Великий речник і навіть ентузіяст Європейської оборонної спільноти (ЕОС) — Аденауер сам дав сигнал шукати вихід з трудної ситуації. Через два тижні після навіяного ще оптимізмом паризького інтер'ю про ЕОС Аденауер перейшов до скептичного висновку, а в Атенгах він уже говорив про «можливість альтернативи до ЕОС-у». Яка буде ця альтернатива, покищо невідомо, і це питання спекулятивної натури. В боннських політичних і журналістичних колах говориться про можливість військового оборонного союзу на лінії США-Великобританія-Німеччина-Еспанія-Туреччина. З Анкари приходять вістки про готовість Туреччини підтримати Німеччину в її проханні стати членом ОПАП-у (Організації північноатлантичного пакту), а на випадок спротиву Франції — підтримувати прийняття Німеччини до Балканського пакту, який є пов'язаний з ОПАП-ом.

Тяжко ще передбачити, яка концепція прийде на зміну договорі про ЕОС, і тому годі судити наперед про долю цього запланованого договору.

Однак треба сподіватися, що участь Німецької Федеративної Республіки в оборонній системі Заходу вже в скорому часі і в тій чи тій формі буде переведена.

Л. О. Ортинський

В УНРаді все по-старому

(Закінчення з 1. стор.)

існуючих партій в роді «Союзу Конститутивно-Творчих Сил» і «Української Селянської Спільноти» Архипенка в цих постах фактично відмовило. Фракція ОУН покищо залилася далі в «опозиції» і відграватиме в УНРаді, як і кінець-кінцем прийнятий до УНРади «Союз Земель Соборної України — Селянська Партія» В. А. Доленка, невдячну роллю статиста. Не виключене однак, що затяжні переговори доведуть вкінці до заспокоєння політичних прагнень фракції ОУН-С, і вона хоч-не-хоч доволиться ще необсадженими постами референтів культури і комбатантських справ. Тоді консолідація в УНРаді буде повна.

Цього властиво треба інж. Союзотів й побажати. Ясність позицій дуже важлива. Наша громадськість бажає тільки, щоб існуюча коаліція шести емігрантських політичних груп з двома фактивними групами не прийшла остаточно до російського непередіршенства. Небезпека бо всієї конструкції «державного центру» в тому, що чим більше вона обростає фікцією, тим більше потребує вона якогось реального опертя і тим менше відпорна вона на спокуси легких успіхів.

(вт)

У МАЛІЙ
ПОЛІТИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ
в-ва «Сучасна Україна»
появилися:

ч. 1
доц. д-ра Лева Ребета
«ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ»
Ціна: 0,50 н. м. — 0,15 дол. — 1 шил.

ч. 2
д-ра Богдана Галайчука
«НАЦІЯ ПОНЕВОЛЕНА,
АЛЕ ДЕРЖАВНА»
(Українська визвольна справа
з міжнародно-правного пункту бачення)
Ціна: 1,50 н. м. — 0,50 дол. — 3 шил.

ч. 3
Всеволода Голуба
«УКРАЇНА В ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЯХ»
(Огляд історії прийняття та діяльності
з угляданням міжнародно-правної по-
зиції та деякими політичними висновками)
Ціна: 1,20 н. м. — 0,40 дол. — 2/6 шил.

Проф. д-р Ганс Кох

Пам'яті Михайла Грушевського

(29. 9. 1866 — 25. 11. 1934)

В листопаді цього року минає 20 років з дня смерті великого історика України, одного з найвидатніших політиків українського ХХ сторіччя — Михайла Грушевського. В місті примусового побуту — в кавказькому Кисловодську 25 листопада 1934 року помер голова Української Центральної Ради, перший президент Української Народної Республіки.

Передруковуємо статтю видатного німецького наукового діяча, знаменитого дослідника проблем Східної Європи, колишнього сотника Української Галицької Армії — проф. Ганса Коха, що тепер займає пост директора мюнхенського «Східноєвропейського інституту» (ОСТОЙРОПА-ІНСТИТУТ).

Стаття німецького наукового дослідника досі не втратила на своїй актуальності, хоч вона написана 19 років тому.

В останні роки його життя навколо нього виникла дивна тиша: листи, послані в Київ чи то в Москву, за невідомими адресатами верталися назад або ж у вимовній мовчанці лишалися без відповіді; навіть принагідні особисті запити в колах Київського університету та Академії наук не могли встановити місця його проживання. Нарешті прийшло повідомлення, яке, хоч і виявило місце його перебування, проте принесло також іншу, віддавна тасмно жахаючи вістку: засланний до Кисловодську (Кавказ) і там 25 листопада 1934 року помер природною смертю...

Наказом органів совєтської влади померлому дозволялося знову те, що жовому з 1930 року та в 1914—1917 рр. різним московськими володарями було заборонено: постійне, тепер уже навіть вічне, право перебування в Києві.

*

Михайло Грушевський був не тільки сином, а і втіленням символом українського народу. Його предки билися у Хмельницького, проте діди і батьки вже були інтелектуалісти: батько його поважаний педагог та духовний інспектор вищих — при цьому також уніятських — шкіль. Старий козацький рід Грушів походив з осідку гетьманів — Чигирин; нащадок його — Михайло прийшов одначе на світ у північно-західній окраїні величезної етнографічної національної території — у Холмі (29. вересня 1866 р.). Цей Холм, не зважаючи на своє провінційне значення, як і багато до нього подібних, являючи собою на той час по суті велике село з приблизно 15 тисячами польських, українських та єврейських жителів, — став вихідною точкою мандрівного життя, яке привело Михайла ще в дитинстві до Тбілісі, Владикавказу і Кубані, знайшло свій апогей у Львові і Києві, відкотилося до Парижу, Відня, Петербургу та Москви і наостанок втомлено згасло на Кавказі. Це мандрівне життя зробило свого героя «скитальцем» Грушевського, втіленням свого народу, звичайно, не тільки через сам факт, а насамперед через стосунок Грушевського до історії. Це життя почалося, коли український народ саме знову стояв на одному з найнижчих щаблів своїх історичних можливостей з часів двох окупацій (Росія з 1863 р., Австрія з 1867 р.); апогей Грушевського прийшов одночасно з коротким періодом української самостійності (1917-18), а заключний акорд фіксував у народі знову присмерк і ніч.

Звичайно, з величезною відмінністю супроти 1866 року. Бо коли Грушевський ступив на життєвий шлях, його народ з історії та історіографії було викреслено; коли він помер, обидві стали і стоять на авансцені завдяки його праці дослідно в подвійному розумінні: тим, що він історію писав і історію творив.

Перше умів він робити, безсумнівно, краще. В 1866—1890 рр. вчився він у В. Антоновича і в цього видатного маистра українсько-литовської історіографії знайшов конкретну мету свого життя і шлях до неї. Уже у віці 24—25 років притяг він до себе увагу обширними і проникливими працями, тоді ще російською мовою: «Южнорусские господарские замки в половинѣ XVI столѣтія» (1890), «Волинский вопрос 1097—1112» (1891), «Очерк истории Киевской земли до конца XIV столѣтія (1891), «Къ вопросу о Болоховѣ» (1893).

В 1894 році своєю дослідною працею «Барское староство, историческіе очерки», який в 1893 році передував збірник документів («Акты Барскаго староства», 2 томи в «Архивѣ Юго-Зап. Россіи, VII, 2 томи в «Архивѣ Юго-Зап. Россіи», VII, 1—2), Грушевський здобув науковий ступінь маістра, і того ж року була вирішена його доля, як науковця. Коли його вчителів В. Антоновичів 1892 року було запропоновано в польському Львівському університеті нововідкриту катедру «загальної історії з особливим врахуванням історії Східної Європи», він після довгих вагань відмовився, але запропонував свого асистента. Таким чином 28-річний нащадок козаків здобув

посаду цісарсько-королівського австрійського звичайного професора.

Нова катедра була замаскованим дорученням читати українську історію; також лекції і вправи провадилися українською викладавкою мовою. Це, без сумніву, становило в даних обставинах політичну поступку австрійського уряду українському парламентарному клубові. Біденське міністерство, як і українське суспільство тодішнього «коронного краю Галичини», навіть уся нація в той час не могли б знайти кращого представника цієї науки. Бо в наступних роках почалася така невтомна, майже гарячкова дослідницька діяльність у ділянках української історії, культури і літератури, що тільки читаючи близько 2000 (двох тисяч!) назов різних статей, рецензій, монографій та зібраних викладів Грушевського, відразу маємо враження, що перебуваємо в майстерні дуже великої і дуже працюючої людини. І це справді була майстерня. Цілий ряд підмайстрів та учнів з часом самі стали майстрами (історик: С. Томашівський, М. Кордуба, І. Кревецький, І. Крип'якевич; дослідники літератури: К. Студинський, В. Гнатюк, В. Шурат, М. Возняк, не виключаючи і Івана Франка). Не одно наступне покоління буде мати вдосталь праці, щоб здійснити пляни Грушевського.

Ці пляни лежать в історіографічній та історіософійній ділянках. В першу чергу сюди належать монументальні праці про історію та літературу українського народу, які він розпочав 32-річним і в хворому стані, 68-річним ледве зміг довести до XVII століття. Інша група — це теоретичне резюме тих історіософійних принципів, яким він практично служив усе своє життя і до визнання яких також з боку тогочасних противників він одначе міг дожити.

Свої перші львівські роки Грушевський витратив для обережного зондування («я мав спочатку намір написати книгу з історії, яка була б популярна і приступна найширшим колам нашого суспільства»), а також для планового накопичення матеріалу. Уже 1895 року видав він збірник джерел до історії України, а 1898 року опублікував перший том свого життєвого діла — «Історії України-Руси» (2-ге видання — 1904 р.). Від цієї величезної роботи (9 томів, пересічно по 600 сторінок кожний) він відтоді вже не відривався, а все ж таки закінчити її не зміг; томи I-VII видані в 1898-1909 рр., VIII том надрукував він з уповільненням і в трьох частинах (перша — 1913 р.; друга — 1916 р., перевидана 1922 р.; третя — 1917 р., перевидана 1921 р.), IX і останній том (у двох частинах — 1928 р.) сягає 1657 року і охоплює кульмінаційний пункт української національної історії — Хмельниччину. Цей том уривається на смерті Хмельницького, а з ним і весь твір.

Перебої за останні роки пояснюються особистою долею Грушевського: російський уряд в 1914 році арештував його і вислав, 1917 року він потрапляє у вир — і на чолі — національної революції свого народу, в 1918-1924 рр. перебуває на еміграції, в 1924 — повертається до Києва, де міг проте попрацювати лише до 1930 року, і саме тому в ті роки децю лишилося незавершеним або не вдалося. Наприклад, опрацювання літератури до свого IX тому він був змушений відкласти, щоб використати велику кількість документів, які при тому виявилися також неопрацьованими; з другого боку, окремі речі, не зважаючи на їх недобробленість, мусів друкувати по двічі. Наприклад, третю частину VIII тому Грушевський виготовував під час свого заслання в 1916-1917 рр. в Москві, коли вибухла революція.

«Книга друкувалася на протязі цілого року, і безпосередньо перед розривом поміж Москвою та Україною прочитав я її останні коректи. Потім я дуже довго нічого про неї не чув і тільки під час мирових переговорів влітку 1918 року я через тодішніх, курсуючих між Москвою і Києвом, імпровізованих поштарів доручив друкарні пустити книгу в продаж. Разом з рахунком одержав я потім один

Українська Головна Визвольна Рада, Провід Організації Українських Націоналістів і Гоговне Командування Української Повстанчої Армії подають до відома кадрів українського національно-визвольного руху та українського народу сумну і болочу вістку:

28 листопада 1950 р. у лісі біля с. Велике Поле, Івано-Франківського р-ну, на Львівщині загинув героїською смертю у боротьбі проти російсько-більшевицьких окупантів,

**ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІЯТУ УГВР,
ЧЛЕН ПРОВІДУ ОУН,
КРАЙОВИЙ ПРОВІДНИК ОУН ЛЬВІВСЬКОГО КРАЮ,
СОТНИК-ПОЛТВІХОВНИК УПА**

Осип Дяків-Горновий

(АРТЕМ, А. ОСИПЕНКО, О. ГОНЧАРУК)

Сл. п. О. Дяків-Горновий народився 1921 р. в селянській сім'ї в с. Олесин, Козівського р-ну, Тернопільської області.

Вже в юнацьких роках свого життя ясно усвідомив собі всю трагічність підвального становища українського народу і твердо став на революційний шлях боротьби за визволення України з чужинецької неволі.

Будучи членом середньої школи в місті Бережанах — поступає в ряди Юнацтва ОУН і бере активну участь у всіх ділянках революційної праці з молоддю. За революційну діяльність сл. п. друг О. Дяків був арештований у 1940 р. більшовицькими окупантами і тільки в наслідок війни вдалося йому оминати смерті і вийти у липні 1941 р. з Бережанської тюрми на волю.

Не зважаючи на серйозно підірване в'язницею здоров'я, сл. п. друг О. Дяків зараз же після виходу на волю активно включається у революційне життя ОУН і невтомно працює, виконуючи різні функції і завдання аж до кінця свого життя.

У 1941 р. сл. п. О. Дяків — член Окружного осередку пропаганди на Бережанщині; в 1943-44 рр. — член Крайового Проводу Юнацтва ОУН на УЗ, член редакційної колегії журналу «ЮНАК» і редактор «ВІСТЕЙ» під псевдонімом «Юрій»; в 1945-48 рр. — член Головного осередку пропаганди при Проводі ОУН, редактор підпільних революційних журналів, «Видань», листівок, звернень; в 1948 р. — Крайовий провідник ОУН Львівського краю; з 1949 р. член Проводу ОУН на Українських Землях, і вкінці в 1950 р. член УГВР і Заступник голови Генерального секретаріату УГВР.

Своєю всесторонньою діяльністю сл. п. друг Дяків-Горновий вніс величезний вклад у справу української Національної Революції, в справу боротьби за визволення українського народу. За це нагороджено його двома найвищими нагородами — Золотим і Срібним Хрестом Заслуги.

Особливу цінність для українського визвольного руху мають його ідеологічно-політичні праці і статті, що з'являються першорядною зброєю в боротьбі з більшовизмом і які заслужено прославили його ім'я не тільки в Україні, але і широко поза кордонами ССРСР. Сила аргументації ідеологічно-політичних праць сл. п. др. Горнового така правдива, логічна і гостра, що переконує кожну людину доброї волі і переставляє її на бік українського визвольного руху.

В особі сл. п. друга О. Дякова-Горнового український революційно-визвольний рух втратив не тільки талановитого журналіста, пропагандиста і трибуна ідей української революції, глибокорозумного політичного керівника, здібного організатора, виховника і вишкільника, але також любячого друга, людину з чутлим і скромним серцем, твердим волевим характером, життєрадісною бадьорістю вдачаю.

Величина постать сл. п. друга О. Дякова-Горнового, його світле ім'я, його революційні думки і діла назавжди лишаться в нашій пам'яті і запалюватимуть наші серця вогнем священної ненависти до ворога та довадатимуть сил у дальшій боротьбі за волю і за Українську Самостійну Соборну Державу.

ВІЧНА СЛАВА ГЕРОЄВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ!
В Україні грудень 1952 р.

**УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА РАДА
ГОЛОВНЕ КОМАНДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНЧОЇ АРМІЇ
ПРОВІД ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ**

примірник, але не знаю, чи пішов тиша до книжкових крамниць. Я не бачив її і нічого більше про неї не чув і тому друкую тепер працю за єдиним примірником ще раз», — писав він 1 грудня 1921 року у передмові до третьої частини VIII тому. Тільки по багатьох роках довідався він докладніше про революційні пригоди того московського видання: «... воно світу денного ніколи не побачило, а було із складу розхоплене...» Якщо ще додамо, що частина його рукописів і матеріялів загинула в наслідок війни і пожежі (напр., дуже цінні розвідки з біографії Хмельницького), — то шим картина одного дуже відчутно скрипучого апарату буде завершена.

Не зважаючи на такі і подібні недоліки, «Історія України» Грушевського на десятиліття становить історичний твір для його народу, а навіть і твір у східноєвропейській і світовій історії взагалі. Властиво, не можна її окреслити як «геніальну» працю, бо... в неї вкладаю надмір старанності. Вона також зовсім не задумана як суверенний огляд олімпійського духа, що стоїть понад подіями, а скоріше справляє враження могутньої синтези великої маси деталей, які навіть при мікроскопічній своїй малізні не залишені без уваги і майстерно використані. Все, що знаходиться в друкованих джерелах та літературних оглядах, включаючи сюди і гімназійні та провінційні збірники будь-якої мови чи культури, між ними також турецькою та арабською, всі висліди археології, палеонтології, мовознавства, навіть расознавства і теології — тут об'єднані і з невимовною старанністю завжди тримані в курсі справ. Наприклад, тільки друге видання I тому за рахунок нових приміток та використання свіжої літератури зросло в об'ємі приблизно на 100 сторінок і цитує до 150 нових публікацій. Те саме бачимо в кожному іншому томі. Ні-

чого дивного, якщо цілість подобає радше на енциклопедію, в якій, звичайно, кожний розділ — це архитвір монографічного зображення і безприкладного оволодіння матеріалом. Прочитайте хоч би розділи про індо-європейську расу або тюрко-фінську міграцію в першому томі, екскурс про «норманську теорію» там же або блискучий опис української культури XI-XVIII ст. в III томі і соціологічно-церковні студії V томі! При цьому цей всезнавець не звертається тільки до освічених. Не кажучи вже про те, що ці дев'ять томів, як і всі інші твори Грушевського, легко може читати кожен, він написав ряд незвичайно популярних, ба навіть запальних статей, брошур, меморандумів, а насамперед — ілюстровану, в приступному викладі українську історію «Про давні часи в Україні» (1907 р.), яка незабаром проникла в кожен дім, і російською мовою «Очерк истории украинского народа» (друге видання 1908 р., третє видання — 1911 р.). Ця коротка історія знайшла опісля розгорненого наступника в одностомному популярному і багато ілюстрованому виданні українською (1911) та російською (1913) мовами.

Французькою мовою, побіч багатьох статей в історичних і політичних журналах, вишла книга «Abrégé de l'Histoire de l'Ukraine» («Коротка історія України»), повністю — до 1919 р., Париж 1920. Німецькою мовою є тільки I том його «Історії України» (Ляйпціг, вид. Тойбнера, 1906), а також два невеликі інформаційні видання історичного змісту: «Ein Überblick der Geschichte der Ukraine» («Огляд історії України», Відень, 1914) та «Die ukrainische Frage in historischer Entwicklung» («Українське питання в історичному розвитку», Відень, 1915) — обидва з в-ва «Союзу Визволення України».

(Закінчення в наступному числі)

Рік після смерті Сталіна

Якби хотіли визначити одним реченням, що сталося в ССРСР за рік після смерті Сталіна, це можна б висловити в такій формулі: сталінська диктатура лишилася в основному незмінною. Щоправда, де в чому вносилися корективи, дещо піддане ревізії, але основні засади диктатури не порушені. Сьогодні, зрештою, ясна й природа тих змін, які застосували Сталінові наступники після його смерті.

У зовнішній політиці вони оголосили устами Маленкова, що немає таких складних міжнародних проблем, які не можна було б розв'язати мирним шляхом. На заході сприйняли це як новий курс і готові були шукати лінії якогось компромісу. Однак протверезіння прийшло досить швидко, і остання берлінська конференція остаточно переконала, що закордонна політика ССРСР лишилася незмінною. Заява маленковців була тільки маневром, розрахованим на те, щоб у кризовий момент не мати клопоту з зовнішнім світом, доки наспиртованого Сталіна покладуть у мавзолей і совєтська машина вирівняється на попередній курс.

Точнісінько те саме у внутрішній політиці. На початку нас могли ще інтригувати методично оголошувати щотижневі реформи, але сьогодні вони вже нецікаві, бо ясно видно, що розраховані не на структурну зміну, а на збереження і закріплення існуючого. Що подеколи такі зміни ще оголошуються й тепер, це пояснюється вже не лише одним бажанням здобути кредити в населення, воно лежить у природі того факту, що диктатуру однієї особи заступила колективна.

Сталін з його винятковою безоглядністю і честолюбством був занадто свавільним і визначив тип диктатури своєю власною індивідуальністю, що стане прапором системи. Його наступники виявилися людьми занадто пересічними. Вони, з одного боку, не можуть утримати диктатуру в тих загострених формах, в яких вона існувала за Сталіна, а з другого — їм бракує здібності і відваги від неї відмовитися і замінити чимось новим. Тому їм залишається дорога обережного стинання гострих кутів.

Ідучи цією лінією, вони проголосили заміну культу особи колективним керівництвом. Що це їх врятувало на початку, але не може тривати довго, бо диктатура мусить знову повернутися до особистості або перестати існувати — це інша річ. Сьогодні накидається в вічі, як у річницю смерті Сталіна намагалися присадити його ролі й культ супроти того, яким він сам хотів бути. Насамперед на його честь у Москві не відбулося урочисте засідання, які відбуваються щоразу вже тридцять років на честь Леніна, а передовіці центральної преси від 5 березня присвятили не так Сталінові, як величчю Леніна і могутності комуністичної партії.

У «Правді» від того ж числа є стаття академіка Александрова, «Могутня сила творчого марксизму», в якій автор, очевидно, за точними вказівками ЦК, визначає місце Сталіна супроти Леніна. Провідний мотив статті — боротьба проти культу особи.

«Марксо-ленінські погляди на ролі

мас. — пише Александров, — партії і вождів у революційному русі склалися і розвивалися в гострій боротьбі з суб'єктивістичними поглядами всякого роду псевдосоціалістів, які заперечували ролі народу як творця історії, намагалися принизити значення партії...

«Наша партія розкрила і викрила злощудливий, реакційний характер подібних ідеалістичних настанов. Партія добре відома пристрасна й гостра боротьба В. І. Леніна проти реакційних суб'єктивістичних поглядів російських народників, есерів, меншовиків і західноєвропейських псевдосоціалістів на ролі особи в історії, проти чужого марксизмові культу особи».

Звичайно ж, народники, есери, меншовики тут ні до чого. Усі ці закиди спрямовані не так далеко, а безпосередньо проти самого Сталіна.

У співставленні Леніна й Сталіна останньому відводиться далеко скромні-

„Нова область совєтської України“

Такий заголовок має підвальна стаття у «Правді України», що своєю чергою передруковує цю статтю з кримської обласної газети. Стаття подає аргументи доцільності й konieczності приєднання Криму до України. Аргументи остільки цікаві, що ми вважали доцільним передрукувати цю статтю з деякими скороченнями і для наших читачів.

Редакція

Україною і Кримом після великої жовтневої соціалістичної революції.

«Кожен, хто знайомий з історією, добре знає, що зв'язки України і Криму встановлювалися ще в далекі часи. Не один раз в період татаро-турецького володіння в Криму запорозькі козаки робили походи в Крим з метою звільнення полонених турками й татарами синів і дочок України й Росії».

Один з таких походів у Крим був здійснений 1675 року під керівництвом кошового запорозького війська Івана Сірка. Козаки пройшли через Сиваш, околиці Євпаторії і Карасубазару (теперішня Білогірська). В наслідок цього походу було звільнено з-під татаро-турецького ярма коло семи тисяч невольників. Як місце найжорстокіших мук російських і українських полонених, як поле бойової слави лицарів Запорозької Січі, увічю Крим тих літ у народну поезію. Ці мотиви звучать в українських думах: «Плач невольників», «Втеча трьох братів із Азова» і багатьох інших».

На землях України зав'язувалася боротьба за звільнення Криму від турецького володіння. На цих землях пролягали шляхи до Чорного моря...

Після приєднання до Росії у 1783 році Крим входив до складу Новоросійського краю, а потім був виділений у самостійну Таврійську губернію, що включала три повіти південно-українських степів — Дніпровський, Вердянський, Мелітопільський».

Із Херсонської, Катеринославської, Полтавської, Київської й інших губернь ішли до Перекопу, Сиваша на здобич сотні тисяч людей. Безмежні валки чумацьких возів, вантажених сіллю, тяглися звідти у всі кінці України й Росії».

Україна і Крим тісно зв'язані спільністю економічних інтересів. Особливо поширилися і зміцнилися зв'язки між

ше місце. Ленін усюди «геніальний», Сталін не відзначений так жодного разу ні в передовій, ані в статті Александрова».

«У працях В. І. Леніна були геніально розвинуті й збагачені всі складові частини марксизму: політична економія, філософія, теорія наукового комунізму», — так пише Александров».

А Сталін? Багато менше: «Після смерті Леніна марксо-ленінське вчення свій дальший розвиток у рішеннях Комуністичної партії, у працях, Й. В. Сталіна та інших послідовників і продовжувачів справи і вчення Леніна».

Так Сталін остаточно знайшов собі місце, на яке його божевільна амбіція ніяк не дозволила б погодитися: у ряду «інших послідовників і продовжувачів справи і вчення Леніна», тобто тільки поруч з Маленковим, Молотовим і Хрущовим. Очевидно, що жодним словом уже не згадуються його «геніальні» мовозначні, філософські та інші писання».

Фактично Сталіна поховали остаточно в річницю його смерті, лишилася ще його диктатура під безіменним вивіскою ЦК.

І. К.

ною й Кримом міцні культурні зв'язки, що особливо розвинулися й зміцнилися в совєтський період. Не раз бувала тут видатна українська письменниця Леся Українка. Під багатьма її поезіями стоять помітки: «Ялта», «Євпаторія», «Валаклава», «Чорне море», а два цикли її поезій носять назву «Кримські відгуки» і «Кримські спогади».

Коло двох років працював у Криму й інший клясик української літератури М. Коцюбинський, у творчій спадщині якого ми знаходимо кілька кримських оповідань і новель».

«Крим, — пише Коцюбинський в одному з своїх листів, — справив на мене таке сильне враження (краса природи вражала мене й подавила), що я ходив тут, як у сні...»

Криму, особливо легендарній Севастопольській епопеї, присвятили свої твори багато сучасних українських письменників і поетів».

З року на рік росте й зміцнюється дружба вчених України і Криму. У тісному співробітництві розв'язувано багато наукових проблем. Зовсім недавно в Симферополі, при Кримській філії Академії наук ССРСР, відбулася нарада, присвячена проблемі використання Сиваша, у ній взяла участь видатніша вчені України».

3 совєтської преси

Вибори до Верховної Ради ССРСР відбулися 14 березня. Центральною виборча комісія у підсумках, опублікованих у «Правді» від 17 березня, повідомляє так:

«Для проведення виборів було створено 1347 виборчих округів, з них по виборах до Ради Союзу 708 округів і по виборах до Ради Національностей 639 округів».

Вибори відбулися по всіх виборчих округах. Голосування усюди почалося о 6 годині ранку за місцевим часом і закінчилося о 12 годині ночі».

За повідомленнями, що надійшли від округових виборчих комісій, у виборчих депутатів Верховної Ради ССРСР взяло участь 120 321 192 виборців, що склалося 99,98 відсотків від загального числа виборців».

Як і слід було сподіватися, за кандидатів «більшоку комуністів і безпартійних» голосувало 99 відсотків з числа тих, що брали участь у виборах. Відомості про наслідки виборів по Україні подамо в наступному числі».

Бюрократизм в системі господарства, що неминує постачає в централізації господарського керівництва, гальмує, особливо в сільському господарстві, місцеву ініціативу і змушує виконувати безглузді директиви зверху. Існує, наприклад, розпорядження, за яким колгоспи мусять суворо дотримуватися норм розвитку птахівництва, визначених з району. А звідти приходять часом такі норми, як пише фейлетоніст у «Радянській Україні» від 28 лютого ц. р.:

«То був плян-заявка на одержання молочної районової інкубаторно-птаховничої станції. Документ скріплено і підписом керівників Ковельської МТС. В ньому повідомляється, що колгосп «Нове життя» в 1954 році повинен мати, крім курей, 93,1 гуски, 69,6 качки, 6,1 індики...»

Перед головою колгоспу завдання: виплекати 0,1 індики».

Нова будівля університету буде споруджена в Києві, як заявив на зборах виборців секретар ЦК КПУ А. Кириченко. Університет займатиме площу понад 200 гектарів, розмір учбових корпусів буде в три рази перевищувати теперішні і складатиме понад 1 мільйон кубічних метрів».

Загальні збори Академії наук УССР відбулися 3 березня. Збори були присвячені підсумкам наукової діяльності установ академії за 1954 рік. Колективи інститутів і лабораторій працювали в минулому році над розв'язанням 153 наукових проблем, що охоплюють коло 700 тем. На відміну від минулих років, це більше звернуто увагу на допомогу промисловості й сільському господарству. Особливо відзначено великі досягнення Інституту електрозварювання імені академіка Патона, який розробив систему суцільнозвареного мосту через Дніпро. Це перший у світі міст цього типу».

Звичайно, академію критиковано, зокрема за брак самокритики. «Поряд з певними досягненнями, — пише «Правда України», — на зборах відзначалися значні недоліки в діяльності академії. Гострій критиці була піддана праця інститутів — теплоенергетики, чорної металургії, фізичної хемії, фізики, геології, корисних копалин, лабораторії проблем швидкохідних машин і механізмів. Ці і ряд інших науково-дослідних установ академії ще дуже повільно і в незначних масштабах втілюють досягнення науки у виробництво. В академії слабо розвинуті дискусії, нема широкого обміну думок учених, на низькому рівні перебуває критика і самокритика у науковій праці».

Магічні відсотки

Здавна вже в ССРСР встановилася система, щоб тримати в таємниці дійсні показники економічного розвитку, говорити тільки відсотками, за якими насправді нічого не можна розпізнати. Звичайно ж, коли пишуть про матеріальне становище совєтських громадян, кожного року подають у відсотках піднесення продукції й споживання товарів широкого вжитку, у відсотках таки зниження цін і зростання пересічного бюджету робітника. Складається враження, що, як скласти ці відсотки наростання за кілька років, матеріальний рівень життя в ССРСР незрівняно вищий супроти найбагатших країн світу. А в дійсності населення ССРСР однаково бідує, не маючи жодної втіхи з магічних відсотків».

«Радянська Україна» від 23 лютого публікує розмову кореспондента РТАУ з міністром торгівлі УССР Сахновським, який, очевидно, теж у відсотках, говорить про розвиток торгівлі в 1954 році. Вартість його відсотків напевно та сама. «У 1954 році, — як запевняє міністер, — товарооборот у республіці зростає майже на 10 процентів порівняно з минулим роком. На 15 процентів більше, ніж у минулому році, одержать різних товарів сільськопокупці».

«В нинішньому році населенню буде продано в півтора рази більше м'яса, на 15—25 процентів збільшиться продаж риби й рибних товарів, молочних продуктів, цукру й кондиторських виробів...»

«Зростає продаж населенню промислових товарів. На 10—20 процентів більше, ніж у минулому році, трудящі України зможуть купити шовкових, бавовняних, шерстяних та інших тканин, швейних виробів, трикотажу, взуття. Вдвоє більше буде продано дитячого одягу. Збільшується продаж електрохолодильників, пральних машин, телевізорів, меблів, посуду, речей домашнього вжитку, будівельних матеріалів та ін.»

Так виглядають всемогутні відсотки, які, потім виявляється, з чистіс вини не виконуються, і все лишається на старому».

Відсотками ж говорить і секретар ЦК ЛКСМУ Г. Шевель у звітній доповіді на з'їзді комсомолу України, що відбувся в кінці лютого ц. р. Колись у таких доповідях була звичка давати точні відомості про кількість, національний і соціальний склад комсомолу в Україні тощо. Тепер жодних, бодай посередніх, вказівок на ці числа ніде не знайти. Зате в доповіді Шевеля теж повно магічних відсотків. Якщо й є числа, то тільки такі, з яких нічого не можна знати про продукцію якоїсь галузі промисловості в цілому. Наприклад, може бути сказано, що якась свинарка одержує від кожної свиноматки по 26 ділових (!) поросят, що інша ланкова збирає по 400 центнерів буряків з одного гектара, але ніде немає згадки про те, скільки становить продукція цукрового буряка по Україні або продукція цукрової промисловості».

Промисловість совєтської України постачає трудящих Криму різними продовольчими товарами. Увесь цукор, що споживається областю, надходить з українських цукроварень. Для курортів і населення Криму Україна дає багато м'яса, птиці, сиру, тваринного і рослинного масла, кондиторських виробів».

Своєю чергою і трудівники Криму посилають в Україну і в інші райони країни дари своєї чудесної природи — виногради, овочі, знамениті кримські вина, мільйони банок рибних, овочевих і фруктових консервів, екстракти, соки, розову і лавандну олію для парфумерної промисловості та інші товари».

Крим — здравнища світового значення. Тисячі трудящих України, як і трудівників усіх братніх республік нашої батьківщини, відпочивають у прекрасних санаторіях-палацах, відбувають свою відпустку на південному березі Криму».

За останні роки багато родин колгоспників України переїхало сюди на постійне мешкання. Вони полюбили цей благодатний край, освоїли культуру винограду, тютюну. Вагато передових колгоспів збирають високі врожаї цих культур, що йдуть на задоволення потреб трудящих».

З давніх років склалася між Украї-

„Покласти кінець сучасній епосі страху“

Взаємовідносини між закордонною політикою і стратегією США

У квітневому числі місячника «Фореїн Аферс» уміщено статтю американського міністра закордонних справ Джона Фостера Даллеса про закордонну політику і проблему безпеки США, яка доповнює його експозе від 12 січня, виголошене перед Радою для справ закордонної політики. Це експозе було кваліфіковане пресою і політичними колами як програма «політики на далеку мету» і т. зв. «ню-лук» оборонної концепції США, тобто як проблема пристосування політику до нових стратегічних аспектів у керівництві війни, продиктованих розвитком техніки та особливим становищем майбутнього ворога. Цим питанням були присвячені статті: «Даллесова політика на далеку мету» («СУ» від 7. 2. 1954), «Свобода США тісно пов'язана з свободою інших народів» («СУ» від 24. 1. 1954) та «ОПАП перед новим етапом чи кризою?» («СУ» 7. 1. 1954).

Як і кожне гасло взагалі, гасло «політики на далеку мету» та «ню-лук» викликали широку дискусію, а часто — також помилкову інтерпретацію. Обидва гасла дискутує тепер не тільки Америка, а також і вся Європа, навіваючи їх по-своєму. У згаданій статті у «Фореїн Аферс» Даллес не лише спростовує помилкову інтерпретацію обох гасел, але глибше освітлює ідею закордонної політики США, ілюструючи це практичними прикладами і прикладами з конкретних поточних подій. З цього аспекту зацікавлення цією статтею та дискусією, яка витворилася біля неї, є актуальне, бо дає ключ до розуміння актуальних питань сучасної міжнародної політики. В обороні програми Даллеса достосувати політику до стратегічних вимог виступили адмірал Радфорд, генерал Ріджвей і сенатор Новленд, які через свої пости, що їх вони займають в адміністрації Айзенгауера, авторизують цю політику.

«Меч Дамокла далі висить над нашими головами»

Такими словами Даллес з'ясовує сучасну ситуацію між Сходом і Заходом. Даллес стверджує, що «немає жодних доказів, щоб від смерті Сталіна політика СССР зазнала ґрунтовних змін; навпаки, берлінська конференція дає наявний доказ чогось протилежного... «Советська загроза відображена в амбітних планах кремлівської кліки, у воєнній силі комуністичного блоку, який являє собою «нову форму імперіалістичного колоніального володіння».

Даллес хоче неутралізувати цю небезпеку як у політичній, так і у фізичній площинах. Нова програма має бути синтезом між обома засобами. Підвалинами цієї програми є колективна оборона Заходу. Кожна нація зокрема не може забезпечити себе перед советською загрозою, тому колективна оборона лежить у добре зрозумілому спільному інтересі. Даллес стверджує, що Кремль своїми новими планами під гаслом «загальноєвропейської колективної системи безпеки» показав своє експансивне обличчя, а в Азії він без сумніву агресивний. Далі Даллес говорить, що Європа для США є «життєво важливим простором», довкола якого мусить бути створений охоронний вал. Життєво важливі терени будуть хоронені США нарівні з американською національною територією. Напад на такі території негайно викликає «впровадження в автоматичну дію відплатних засобів». Силу большевицького «меча Дамокла» Даллес оцінює на 10 мільйонів активних частин та багатомільйонні резерви. Центральна стратегічна позиція цих суходільних частин уможливило напад приблизно на двадцять держав вздовж 30 000 км кордонів. Щораз сильніше летунство з далеким радіусом дії, вивінене атомовою зброєю, загрожуватиме раптовим нападом на американські промислові центри від півдня аж по північний полюс.

Це є зовсім протилежна оцінка, ніж її дали Маленков, Молотов, советська і сателітська преса, які вважають, що після берлінської конференції холодна війна втратила на своїй напруженості.

Система опірних пунктів

Метою американської мілітарної політики, яка збігається з метою її закордонної політики є:

- 1) створити такі передумови, щоб відстрашити потенційного ворога від агресії;
  - 2) піднести мілітарну силу США до такого ступня, щоб вона була готова і кожноразом здатна до автоматичного, негайного і масового протидару-відплати.
- У згаданій статті Даллес спростовує непорозуміння, яке викликало його експозе від 12 січня. Він підкреслює, що «ню-лук» означає:

а) що США не обмежують засобів оборони лише до акції стратегічного летунства;

б) що стратегічні плани не базуються лише на операціях стратегічного летунства, атомової зброї і фльоти;

в) що США не зменшують своїх зусиль і підтримки сучасних планів колективної оборони або що для піднесення «рухливості» вони виведуть з Європи свої війська;

г) що США не послаблять колективної оборони (територіальної і периферійної) і що не кожний локальний конфлікт вестиме до «масової відплати».

В дискусії президент Айзенгауер вяснив, коли прислуговує йому право (без попередньої ухвали парламенту) зарядити «безпроводну відплату». На його думку, він має право зробити це тоді, коли буде порушена американська національна територія, територія партнерів ОПАП-у і територія членів рідоджанейрського пакту.

Мілітарна політика США щодо інших країн виражається в системі опірних пунктів, які належать до спільних засобів колективної оборони США і даних суверенних країн. Молотов на берлінській конференції нападав на цю систему опірних пунктів, плямучи її як доказ агресивної політики США, і вимагав, щоб на доказ своєї миролюбності США відмовилися від опірних пунктів на чужих територіях. Даллес вяснює, що система опірних пунктів створена на прохання дотичних держав, не порушує їх суверенності і від кожного уряду залежить, як і коли ці пункти можуть бути ужиті, тобто — вони діють лише як спільні бази у стратегії стримування від агресії і відплати за неї. Як ілюстрацію практичного застосування опірних пунктів Даллес наводить приклади скандинавських членів ОПАП-у, тихоокеанський пакт та опірні пункти у системі регіональних пактів між Туреччиною і Пакистаном.

Кривава інтродукція до женецької конференції

Завзята позиційна битва за французький опірний пункт і летовище Дієн-Бієн-Пу, в якому борониться французький гарнізон, оточений чотирикратно переважаючими повстанськими силами під проводом генерала Гіапа, нагадує своєю сконцентрованою воєнною матерією недавню закінчену бої в Кореї. Обидві сторони впроваджують в дію щораз нові резерви. Наступу повстанців не переривають ні великі втрати в людях від смертоносного вогню «бомб-напальм», ні палаючі джунглі, запалені ворогом у їхньому запліччі. Також оборонці терплять великі втрати в людях від безперервного артилерійського вогню. Поповнення оборони відбувається під постійним артилерійським вогнем і можливе лише повітряною дорогою. Гелікоптери безперервно скидають нових воєнців (вже біля 2 тисяч), вивозять ранених, а американські цивільні летуни безперервно поставляють оборонцям муніцію, дротяні загороди, харчі та зброю. Обидві сторони переживають справжнє пекло. В цьому пеклі, під обстрілом власної артилерії та ворожих літаків, повстанці роблять глибокі підземельні підкопи і не дорожать людськими силами, аби тільки розбити оборонний перстень.

Цікава стратегія повстанців

Повернувшись з поля бою, французький секретар міністерства оборони П'єр Шевієн'є склав 21 березня перед французьким парламентом заяву, що твердиня буде втримана без огляду на великі втрати оборонців, яких він назвав «елітою нації». П'єр Шевієн'є, крім легкого поранення, приніс з фронту досвід про цікаву стратегію повстанців. В статті «Восьмий рік війни в Індо-Китаї», «СУ» від 21. 2. 1954, ми вже звертали увагу на особливості стратегії і тактики повстанців. Наші запитання потверджують тепер П'єр Шевієн'є. Запитаний в парламенті про систему в'єтнамської тактики з її раптовими наступами та невиясненими відворотами, він дав таке вяснення: генерал Гіап має китайського дорадника, генерал-майора Сан-Фу-Тонга, довголітнього шефа операційного штабу Мао-Тсе-Тунга, який базує свою стратегію ще на засадах китайського стратега Су-Ву з п'ятого століття перед Христом. Його засади стратегії були такі: «Коли противник наступає, негайно відступай. Коли він вдаряє в порожнечу, карай його за це. Коли він з цієї причини відсту-

пає, ти мусиш його переслідувати; коли він вже змучився, тоді зроби на нього наскок; коли він плянує більшу операцію, змушуй його розділити свої сили. Ці засади краще вяснюють тактику повстанців, між довгі трактати на цю тему, які писалось у французькому штабі.

Самою лише воєнною тактикою годі пояснити останні заходи повстанців, а саме: утворення нового фронту в дельті Червоної ріки вздовж провінційного шосе, яке лучить Ганой з містом Гунгієм.

Координація між дипломатією і стратегією

Облога твердині Дієн-Бієн-Пу, про яку повстанці знають, що французи не можуть її віддати з чисто престижних причин і можливої ланцюгової реакції на інші колоніальні країни, має чисто політичне значення. Повстанці здають собі справу, що стратегічне значення цієї операції є рівне нулеві і що битва за фортецю — це лише кривава інтродукція до женецької конференції, лише координація між дипломатією і стратегією. Активізація воєнних дій в Індо-Китаї була заініційована віссю Москва-Пекін і рівночасним висуненням домагання зустрічі великої міністерської чwórки в Берліні, і облога твердині є лише логічним продовженням збройного натиску, щоб впливати на взаємовідносини між Францією і США у зв'язку з женецькою конференцією, на якій мають розглядати питання миру в Кореї та замирення в Індо-Китаї.

Москва дала вже свою згоду щодо часу і місця нарад. Ідеться тепер про точніше усталення учасників, і «воєнні козири» могли б дати більшу легітимацію Го-Чі-Мінові, який мав би засісти при одному столі з французьким ставленником Бао-Дасем і який формально веде цю громадянську війну. На ділі Го-Чі-Мін залежить від червоного Китаю, який підтримує його не з пошани до засади визволення колоніальних народів, але у власних експансіоністичних інтересах. Індо-Китай в руках Мао-Тсе-Тунга — це ворота до рижового шпихліра Бірми, Таї, Малаїв та мінеральних багатств цих країн, так дуже потрібних «упромисловлюваному» Китаєві. З стратегічного боку Індо-Китай в руках Мао-Тсе-Тунга — це, з одного боку, безпека західного флангу, а, з другого боку, випадова брама у полудневу Азію. Самозрозуміло, що на дальшу мету Го-Чі-Мін не має жодних шанс затримати свою суверенність

рить, що «було konieczним мати певність, настільки ми можемо покладатись на колективну безпеку».

Диктатура стоїть перед невикональними завданнями

Даллес свідомий, що програма «політики на далеку мету» та «ню-лук» — це жодні чарівні формули, які забезпечили б проти всіх родів комуністичної загрози. Хоч деспотизм розбудував свої позиції дуже сильно, сильніше, ніж колинебудь, однак він стоїть перед нерозв'язаними завданнями. В середині советського блоку йде таємна боротьба між диктаторами і масами. Вже є навіть певні докази, що советські можновладці в національному питанні мусять поступатися бажанням народів. Вони починають пізнавати, що самим терором не можна ув'язнити людську свободу. Ці істини не можна забувати, коли зважуються власні рішення. З цієї оцінки Даллес витягає такі висновки: «Нашою національною метою є не самим пережити в світі, в вагітному безліччю небезпек, але ми хочемо покласти кінець сучасній епосі страху... Єдиний шлях ці небезпеки ліквідувати мирним шляхом — це показати, що свобода не тільки продуктує руйниці, але скриває в собі духові і матеріальні добра, яких прагне людство».

Уважно причитавши таке закінчення статті Даллеса, ви ставите собі питання: чи це відповідь на питання, яка є мета всіх зусиль?

«Ми хочемо покласти кінець сучасній епосі страху». Для американців це означало б, як каже Даллес, забезпечити себе перед мечем Дамокла, що завис над їх головами. Загроза падіння меча спонукає американців готувати охорону, оборону, «відстрашувати засоби проти агресії та засоби для відплати», але не спонукає ліквідувати самого загрозливого стану. Для тих народів, що над ними меч не висить, «відплатні засоби» можуть бути страшні; для них існує лише проблема, як покласти кінець «епосі страху» і додатково покарати руку, що простягла і тримає той меч.

Мрт.

спроти Китаю і міг би її забезпечити лише протекцією Москви.

Як у гордієвім вузлі,

заплутані і забулені в Індо-Китаї протиленні міжнародні інтереси. Радіо Пекін 22 березня виступило з обвинуваченням США в тому, що уділенням значної допомоги Франції вони намагаються сторпедувати мирне вирішення справи громадянської війни в Індо-Китаї. Далі Пекін обвинувачує США в тому, що вони намагаються привласнити собі воєнне керівництво, щоб перетворити Китай у другу Корею. Як бачимо, обвинувачення мають подвійну мету: поперше, вбити клин між Францією і США, а, подруге, позбавити війну в Індо-Китаї локального характеру.

Як відомо, США на 78% покривають кошти війни в Індо-Китаї, постачають французам зброю, останньо розглядається висилка 25 бомбовиків типу В-28, вислано вже цивільних летунів та генерала Джона Даніельса як шефа вишкільної місії, щоб за всяку ціну створити суверенні армії індо-китайських країн. Інтерес США в Китаї полягає в тому, що США хочуть покласти там бар'єр проти «жовтого комунізму». Розбіжності між Францією і США знову лежать у тому, що Франція хоче той бар'єр створити з підвладних собі країн, а США хотіли б її створити з суверенних азійських народів. Здається, що вашінгтонська візита генерала Поля Елі, шефа французького генерального штабу, доведе не лише до устійнення розмірів потрібної мілітарної допомоги, а також і до устійнення однієї політичної лінії щодо майбутньої долі автотонних держав В'єтнаму, Лаосу і Камбоджі. Здається, що розрахонок Москви і Пекіну щодо розбіжності інтересів між Францією і США буде невирішеним. Москва бажала б на женецькій конференції остаточно похоронити ЕОС (Європейську оборонну спільноту), неприступлення до якої Франція виправдувала своїми клопатами в Індо-Китаї.

Британські політичні кола вбачають шанс західній дипломатії на женецькій конференції у добрім заграванні індо-китайським аргументом, бо, на їх думку, існує багато доказів про розбіжність поглядів між Москвою і Пекіном щодо Індо-Китаю і Го-Чі-Міна.

М. Богор

НА МІЖНАРОДНІЙ ШАХІВНИЦІ

Вісь, якої нема

Подорож канцлера Німеччини до Греції і Туреччини викликала у світовій пресі багато сенсаційних коментарів. Вістки про монтування осі Бонн — Ате-ни — Анкара з визначним військовим характером поширили Париж, де відбувся конгрес противників договору про спільну європейську оборону. Мабуть, саме з тих французьких і міжнародних кіл, що протривають цьому пактові, і появилися ці новини, що мають покласти нову колоду під напрямні закордонної політики Аденауера.

Не може бути військової осі, коли нема своєї армії. Роззброєна Німеччина не є поки що ніяким партнером для військових союзів. Міжнародні кола, які поширюють ці мілітарні кошмари, мають виразну ціль торпедувати змагання німецького канцлера, щоб дипломатичними заходами здобути для Німеччини право мати своє військо, спершу під покришкою європейської армії. На конгресі противників пакту про європейську оборону спільноту колишній прем'єр Франції Даладье, за урядування якого французький фронт був проламаний німецькими військами, звернувся увагу, що створення німецького війська могло б бути причиною нової війни, бо нема ніякої гарантії, що німці не кинуть ці свої нові війська на свої колишні, втрачені ними території.

Офіційні французькі кола зробили американцям і британцям несподіванку на нараді трьох високих комісарів в Німеччині. В Бад-Годесберзі, в приміщенні високого французького комісара Франсуа Понсе відбулася нарада, на якій французький представник в дуже гострих словах спротивився зміні німецької конституції щодо обов'язкової військової служби. Німецькі політичні кола надіються, що прийде до компромісу і що конституційна зміна буде затверджена, але поки що її дія буде спинена аж поки не будуть складені всі

ратифікаційні ноти договору про оборону європейську спільноту.

Подорож Аденауера до Ате-ни і Анкари має для Німеччини дуже важливе політичне значення, бо шеф німецької політики зумів своєю зручністю отримати підтримку цих двох держав балканського пакту для своєї закордонної політики, а головне для форсування постанови німецької армії в рамках європейського оборонного пакту.

Разом з канцлером відбувають подорож державний секретар міністерства закордонних справ Гальштайн і німецькі фінансові та торговельні експерти. Аденауер з'являється в тих двох державах як великий віритель. Німецький експорт значно перевищує імпорту грецьких і турецьких товарів.

Перша подорож німецького канцлера до Ате-ни затерла залишки нехиті, яку відчував грецький народ до Німеччини по другій світовій війні. Прийняття, які відбулися в королівській палаті та в німецькій амбасаді, задокументували світові, що між Німеччиною і Грецією існує вже тепер якнайтісніша співпраця.

Взаємини з Туреччиною були постійно коректні і, як відомо, Туреччина до останньої хвилини вагалася вивести Німеччині війну в останній світовій завірюсі. Там дія сьогодні дуже оспорюваний, але, без сумніву, один з найзручніших німецьких дипломатів Третього Райху — фон-Папен. Між ним і альянтськими дипломатами відбувався завзятий бій за неутралність Туреччини.

Аденауер дійшов в Анкарі до повного порозуміння з турецьким урядом, давши Туреччині різного роду фінансові і торговельні полегші.

Короткі відвідини німецького канцлера в Римі та його розмови з прем'єром Шельбою належать до тієї в'язки політичних дій німецького канцлера, який, як злотно запевняють деякі журналісти, робить політику осі без осі.

Проблема Сарцини в сліпій вулиці

Французький уряд поставив дві передумови до ратифікації договору про Європейську оборону спільноту (ЕОС). Перше домагання французів спрямоване на те, щоб Великобританія тісніше зв'язалася з цим пактом. Є поголоски, що уряд Великобританії є згідний віддати свої війська, що в рамках того договору перебувають на європейському континенті, під командування генерального штабу європейської армії.

Друге домагання Франції стосується дефінітивного поладнання сарської проблеми. Аденауер пішов якнайдалі французам на руку, приймаючи плян ван Натерса як основу до переговорів. Але Німеччина ніколи не годилася, щоб виключно франція користалася з багатств цієї країни. Про плян ван Натерса писали ми в попередньому нашому огляді. Сьогодні французи ставлять нові домагання, відкидаючи господарську співучасть Німеччини в Сарцині аж до хвилини господарської інтеграції шістьох держав-членів сталеву-вугільної спільноти. Але і в цій випадку вони не подають ніякого терміну, коли б така господарська інтеграція мала здійснитись. Також і щодо організації європейської політичної спільноти не сталось ніякого поступу. Німці бажали, щоб проблема європейзації Сарцини йшла в парі і одночасно з організацією Європейської політичної спільноти (ЕПС).

Переговори, які провадив з боку Німеччини Влянкенгорн з французьким високим комісаром Франсуа Понсе, розбилися. Впевняють, що тепер прийде до англо-американської інтервенції в цій справі. А в Парижі ждуть на приїзд Аденауера, щоб він разом з міністром закордонних справ Бідо уможливив хід нових переговорів. Колишній міністер закордонних справ Франції Шуман подав пропозицію, щоб французи ратифікували європейський військовий пакт раніше, ніж закінчатся сарські переговори, але з клявзулою, що Франція зложить ратифікаційну грамоту щойно тоді, коли французький і німецький парламенти затвердять умови щодо Сарцини своїх урядів.

Все таки видається, що, не зважаючи на дуже повільні темпи демократичної світової машини, проблема створення оборонного європейського фронту зближається до розв'язки.

Зрештою, нема ніякого сумніву, що на випадок дальших перепоп шодо ратифікації цього договору, прийдуть нові політичні комбінації. Підготовка (технічна) до створення німецького війська йде повною ходою. Вкінці знову поширюються вістки, що США, ба навіть Великобританія мають готові пляни двосторонніх військових договорів.

Є правдоподібним, що ССРС при нагоді женевської конференції, що має наладнати азійські справи, намагатиметься заколотити справу ратифікації договору про європейську оборону спільноту. ССРС боїться цього договору, а головне — постанови німецької армії в Західній Німеччині. ССРС думає, що в цій випадку його інтереси збігаються з інтересами Франції. Амбасадор ССРС в Парижі Віноградов є мило баченою особою на Ке д'Орсе. Створення німецької армії, навіть у рамках європейського військового договору, дало б Німеччині фактичну рівноправність в європейській і світовій політиці.

Є теж проблема Триєсту, що стоїть на перешкоді ратифікації цього договору Італією. Останні заяви маршала Тіто виразно вказують на те, що і на Рим і на Білгород іде тиск американської і британської дипломатії щодо наладнання триєстської проблеми. Згадана вже нами подорож німецького канцлера до Риму вказує виразно на те, що Аденауер бажає дійти з прем'єром Шельбою до тісного порозуміння в справі ратифікації європейської військової спільноти. Важливі рішення, які западуть у Римі, матимуть велике значення на дальший хід подій у закордонній політиці не тільки Німеччини і Італії, а і Франції.

ССРС протестує...

Дві найсильніші могомеданські держави — Туреччина і Пакистан є завжди силло в оці для советської закордонної політики. Військовий пакт, що незабаром має бути підписаний між цими двома державами, викликав у Москві обурення. Молотов передав турецькому представникові в Москві гостру протестаційну ноту. В Анкарі цей большевицький спротив не викликав більшого враження, советський уряд теж протестував проти приступлення Туреччини до Північноатлантичного пакту (ОПАП-у) і цей протест теж залишився без поважніших наслідків. ССРС повідомив Анкару, що створення мілітарного про-американського союзу в Середньому і Близькому Сході шкодитиме сусідським взаєминам між Туреччиною і ССРС. Проект турецько-пакистанського пакту передбачає військову співпрацю, що, на думку ССРС, викликає тривогу щодо безпеки сусідніх держав.

Советська преса пильно слідкує за подорожжю канцлера Аденауера в Туреччині і обвинувачує турецькі кола, що вони бажать створити військовий блок вздовж кордонів ССРС — від Західної Німеччини і до Пакистану. Туреччина відкинула протестаційну

советську ноту в дуже куртуазній, але і рішучій відповіді.

Турецькі кола вважають, що нота ССРС мала за мету викликати розбіжні настрої в арабських країнах щодо закордонної політики, яку ведуть Туреччина і Пакистан.

Одночасно уряд ССРС запротестував в Газі проти умови між американським і голландським урядами щодо створення американських опірних пунктів у Голляндії. На думку ССРС, «цей договір не причиниться до покращання міжнародної атмосфери і для добрих взаємин між ССРС і Голляндією». Советська нота висловлює також думку, що американські бази в Голляндії не мають ніякої рації існування, бо Голляндія не грозить ніякої небезпека.

Представник голландського уряду заявив, що ССРС постійно протестує проти проєктів побудови американських баз поза американською територією і що Голляндія вважає за відповідне в чемній, але дуже рішучій формі не прийняти до відома советської ноти.

Лондон використовує слабкість Каїра

Сварки, які постали в політично-військовій єгипетській верхівці, дали змогу британській закордонній політиці зміцнити свій курс щодо проблеми Суецького каналу. Досі виглядало, що консервативний уряд Англії був згідний в якнайкоротшому часі прийти до порозуміння з Каїром. Ми згадували про спротив частини послів-консерваторів політиці Ідена в цій справі і висловили думку, що сам прем'єр Черчїл бу вдоволенний з тієї опозиції.

Сьогодні справа вяснилася. Міністер Іден заявив у палаті громад, що лондонський уряд не має наміру переговорювати з єгипетським кабінетом про справу Суєзу, як довго не відбудуться вибори, що заповіднені в Єгипті на червень цього року. Лондон мав подати до відома американському міністерству закордонних справ, що вважає теперішній уряд Каїру надто слабим, щоб підписувати з ним далекодучі договори в справі цього важливого морського шляху. Лондон не має певности, який уряд існуватиме в Каїрі за два чи три роки. Як бачимо, палатна революція, що спалахнула серед військової єгипетської верхівки, має тяжкі наслідки для єгипетської закордонної політики. Британський уряд повідомлює єгипетський кабінет, що він так довго не буде переговорювати з ним, як довго не буде забезпечено життя і майно британських громадян, які перебувають в Єгипті.

Це рішення британського уряду дозволяє Лондону зайняти також вицкуюче становище і супроти розвитку інших політичних подій на Середньому Сході. В червні мають відбутися вибори в Сирії. До цього часу сирійський уряд зобов'язався стриматись від всякого роду кроків щодо об'єднання Сирії з Іраком. Переговори, які веде Ірак з Пакистаном, відповідають інтенціям британського уряду, що досі відкидав ідею унії між Сирією і Іраком. Лондон теж вицкуює закінчення нарад Арабської ліги і наслідку відвідин короля Савада в Єгипті.

Єгипетський уряд у гострій формі відкинув обвинувачення міністра закордонних справ Ідена, мовляв, єгипетський уряд відповідає за неспокої в зоні Суецького каналу. Каїр обвинувачує

Чи атомово зброя і летунство можуть спинити агресію?

В світовій пресі коментують американську стратегію щораз частіше. Майже всі однозгідно підкреслюють, що і президент Айзенгауер, і інші американські військові достойники, і міністер закордонних справ Даллес довший час співпрацювали з урядом партії демократів і що в практиці їхня мілітарна політика мало відрізняється від політики, яку провадив колись президент Трумен.

Ні в європейській політиці, ні при розв'язці азійських проблем уряд президента Айзенгауера не змінив давньої тактики. Не прийшло ні до яких революційних заходів.

В Європі президент Айзенгауер дотримується давньої лінії Трумена щодо створення європейського оборонного фронту, а в Кореї президент Айзенгауер пішов навіть на поступки (а він міг дозволити собі на них з огляду на свій військовий престиж), на які ніколи не відважився б піти уряд демократів. В Японії республіканський уряд продовжує політику де-

ПОПРАВКА

У перекладі В. Державина з Стефана Малларме «Арієти» («СУ», ч. 5, стор. 8) перший рядок має бути такий:

До самотніших силвет хист

Ред.

... і перестерігає

У в'язанці протестаційних нот ССРС відмітимо розмову нового советського амбасадора в Каїрі з єгипетським міністром закордонних справ. ССРС перестерігає Єгипет щодо його приступлення до військового пакту, що має постати на Близькому Сході. В єгипетських політичних колах говорять, що амбасадор ССРС Данило Солод заявив міністрові закордонних справ Павзі, що приступлення Єгипту до такого пакту ССРС вважатиме не тільки за неприязний, але також за ворожий акт супроти ССРС.

Тут ССРС використовує напружені стосунки між Єгиптом і Великобританією і намагається перебити американську акцію на Близькому Сході, яка має за мету цементувати на Близькому, Середньому і Далекому Сході перстень політичних і військових пактів для втримання та відбиття евентуальної советської експансії.

англійський уряд, що своєю політикою він є відповідальний за зріст протанглійських настроїв в Єгипті. Єгипетський уряд обвинувачує крім того, британські військові сили в «брутальних злочинах» на терені Єгипту. Єгипет провадив переговори на домагання Англії і може спокійно глядіти на дальший розвиток подій. Зрештою єгипетський уряд ніколи не вірив в успіх таких переговорів і готовий вести визвольну акцію до переможного кінця. З свого боку президент Нагіб висловився, що Єгипет є за веденням переговорів, але тільки під умовою, що Великобританія пошанує єгипетські права.

Ці заяви єгипетського уряду і єгипетських державних мужів Лондон прийняв спокійно, не реагуючи на них і не змінюючи свого становища. Нова політика Ідена щодо Єгипту знайшла схвалення в усій британській пресі. Лондон з радості затирає руки. Конфлікт між генералом Нагібом і підполковником Нассером був дуже вигідний для англійської закордонної політики.

Вимоги Черчіла у Вашингтоні

Заява американських урядових кіл щодо безпосереднього застосування атомової зброї проти евентуального агресора викликала зрозуміле зацікавлення в усьому політичному світі.

Як відомо, на території Великобританії перебувають і американські бойові сили. Тому англійська громадська думка ставила собі питання, чи розміщені на території Великобританії американські війська матимуть право вжити атомової зброї без порозуміння з британським урядом. На запит послів у палаті громад Черчїл відповів, що США порозуміються в такому випадку з лондонським урядом. Він, тобто Черчїл, порозумівся з президентом Айзенгауером, щоб у такому випадку відбулися приязні консультації. Одночасно прем'єр Черчїл висловився, що він цілком і з усього серця підтримує погляд американського міністра закордонних справ Даллеса, що на евентуальну агресію треба зразу відповісти вжиттям найсильніших військових засобів та зброї.

макратів щодо зброєння цієї країни, не змінилася політика супроти Китаю, а на Формозі сучасний американський уряд підтримує, як давніше це робив і Трумен, національний уряд Чан-Кай-Шека, не даючи йому змоги провадити в Китаї інтенсивну політику.

Зате можна помітити важливі зміни при укладенні військового бюджету. Виключаючи обіцянки про зниження податків, вашінгтонський уряд намагається скоротити кількість війська. Одночасно він підвищує видатки на атомову зброю і летунство. В бюджетовій програмі, яка розвиватиметься до 1957 року, військовий бюджет буде зредукований приблизно на 6 мільярдів доларів, а число воєнків буде зменшене на 635 тисяч, зокрема кількість піхоти — на 500 000 людей, моряків — на 160 000; натомість число військовиків у летунстві збільшиться з 945 000 на 970 000. Теж передбачено нові видатки на поліпшення і розвиток атомової зброї. Цій новій американській військовій політиці французька преса присвячує багато уваги, висловлюючи сумніви, чи спроможні спинити агресію тільки атомово зброя, якої не завжди можна ужити, і летунство, подаючи на це приклади з Кореї.

Але це вже справа військових знавців, і ми нотусмо цей матеріал тільки з журналістичного обов'язку.

Ю. С.

Ремон Арон

Джемс Бернгам і політика визволення

Нижче містимо найважливіші уривки зі вступу, написаного Ремоном Ароном до французького видання Дж. Бернгема «Контеймент ор Ліберейшен» («Стимування чи визволення»).

Ремон Арон народився в 1905 р. Свої студії закінчив в 1928 р., здобувши титул доктора філософії. Як журналіст, він працював під час другої світової війни у «Франс Лібр», а потім, в 1946—47 рр. — у «Комба». Від 1947 р. він працює у «Фігаро», де друкує статті на теми зовнішньої політики і економіки. Він є професором в «Еколь Насіональ д'Адміністраціон» у Парижі.

Р. Арон є автором декількох книжок: «Людина проти тиранів» (1943), «Вік імперій і майбутнє Франції» (1945) і «Велика схизма» (1948).

Редакція

*

Не треба навіть сумніватися, що нова книжка Джемса Бернгема викличе завзяті критики. Європейці в переважачій своїй більшості, навіть найвірніші атлантийському альянсові, будуть розводитися про «політику визволення» і «характер хрестоносних походів», що, як будуть старатися доказати всі мудреці старої Європи, зможуть привести тільки до третьої світової війни. Комуністи вкопляться за цю книжку і теж уживатимуть її для своєї пропаганди...

Я признаю Джемсові Бернгамові заслугу, яка не є малою. Він має відвагу поставити деякі питання, які з причини обережності чи боягузливості звичайно обминаються. Табу теж не здержують його. Як перемогти, запитує він, якщо залишатися в дефензиві? Що станеться з західним світом, якщо советська імперія матиме час, щоби сконсолідуватися? Питання — неприємні, такі, про які не люблять думати. Європейць буде вважати себе вдоволенним, якщо йому дасть запевнення, що третя світова війна не вибухне впродовж майбутніх десяти років. Після двох досвідів він побоюється насильства...

З хвилиною, коли американські керівники проголосять, що вони бажають звільнити поневолені народи (включно з народами бувшої царської імперії), вони напевно не стануть більше популярними як в Азії, так і в Європі. Навпаки, европейці, включно з британцями, відсепарують себе від кампанії, яку називають агресивною і якій надається характеру хрестоносного походу. Також невтралі Азії будуть старатися, щоб не бути втягненими в конфлікти, що їх можна передбачити.

Ця заява однак ще не становить остаточної критики. США мають матеріальну силу діяти одинцем. Якщо йдеться про моральне право, то в ім'я яких текстів чи яких принципів можна було б їм признати його чи в ньому відмовити? США є одинокою великодержавою Заходу. У випадку гарячої війни вони нести будуть головний тягар боротьби, навіть якщо б інші країни терпіли так само

або і більше. Вони боротимуться цим разом за своє існування. Не треба отже дивуватись, якщо вони часом виявляють байдужість до порад Франції — подібно до того, як ця остання ставилася до порад Бельгії перед 1914 р. Але, що зроблять США самі або з вимушеною підтримкою своїх європейських союзників, щоб визволити поневолені народи?

Джемс Бернгам дає нам тільки загальні пояснення. Він підготує керівників своєї країни урочисто проголосити свої цілі (а чи Советський Союз проголошує свій намір підкорити весь світ?), розірвати договори, підписані під час війни, признати екзилі уряди і створити легіони добровільців польських, румунських і навіть українських. Європейці відразу закричать: але ж це буде війна! Однак я думаю, що війни не буде. Але Бернгам раці не має: така стратегія так само не доведе до визволення без загальної війни.

Я добре розумію, що американський автор вважає ці дипломатичні заходи за додаткові у війні психологічні, політичні чи підпільні. Я не робитиму собі ніяких труднощів, щоби признати середній позем більшої частини американської пропаганди. Критика Бернгема часто вірна. Але важко зрозуміти, чому США, нація, така радикально ідеологічна, мала б відкрити секрет ідеологічної акції.

Політична війна, підпільні акції? Ніхто не повинен би дискутувати про них голосно. Деякі важливі факти не дозволяють попадати в ілюзії. Як зорганізувати спротив режимові, який застосує сталінську техніку, який все підпорядкував тоталітарним установам, який окупував країни своїми дивізіями, або т. зв. національними арміями, насидівши в них старшини-комуністів? Що можна зробити ззовні, щоб викликати піддержку, розширити спротив? Я побоююся, щоб відповіді не була негативна. В політичній боротьбі гра не є рівна. Комуністичні агенти користуються з великої свободи дії в світі, який вони називають капіталістичним і який вони записалися знищити. Західні агенти не мають у світі комуністичному ніякої свободи дії.

Бернгам говорить про східно-європейську стратегію, яка буде — каже він — багато вища від стратегії демократів, заснованої на приматі Західної Європи, і від стратегії республіканців, яка змагає до того, щоби скрипіти в першу чергу американську базу, щоб згодом вести обмежену війну в Азії з більшою енергією. Хто ж буде боятися дефензивної стратегії, цілком якої є нагромаджувати зброю в Сполучених Штатах чи скриплювати периферійні території Європи і Азії? Але коли поставити разом «Голос Америки» і атомові бомби, то завдання в великій мірі полегшене. Суперечність східноєвропейської стратегії є в тому, що вона мусить вибирати між «Голосом Америки» і атомовими бомбами. Ці дві

зброї є досить вірними символами. Перша — бідністю способів, які стоять до диспозиції під час холодної війни, друга — страхіттям, яке вона викличе під час загальної війни.

Політична війна не обіцяє визволення без війни ніякої країни на схід від залізної засони — за одиноким винятком Албанії. Мирним шляхом не можна повалити комуністичного режиму в країні, окупованій червоною армією. Якщо говорити про дві сателітні країни, що їх не окупує червона армія — Чехословаччину і Болгарію, то вони є сусідами окупованих країн. Уряди і комуністичні армії їх є підлеглими. Напевно і політична поліція цих країн безпосередньо підпорядкована поліції Советського Союзу.

Чи це означає, що немає ніякої можливості звільнення країн європейського Сходу без війни? Я не хочу бути аж таким великим песимістом, але визволення в найближчій майбутності є немислим і воно більше залежить — як завтра, так і сьогодні — від подій, які відбудуться в Москві чи Празі, ніж від американських роздумувань в Нью Йорку і Вашингтоні...

США не можуть дійти до порозуміння з СССР і вони на хочуть його побоювати. Було б помилково думати, що третій шлях — шлях холодної війни — принесе користі перемогі без того, щоб треба було заплатити неспівмірно високу ціну. Третій шлях — це шлях, яким ідуть обидва табори від 1946 р.: ні мир, ні війна. Все вказує на те, що людство не відхилиться від цього шляху. Але завершенням була певного роду іммобільність чи кристалізація фронтів: іммобільність в Європі, де демаркаційна лінія була мілітарно респектована, північність в Азії, де без вислуду продовжуються кампанії в Індокитаї, в Кореї чи на Малайях. Може бути, є навіть правдоподібним, що советська імперія зискає більше, ніж вільний світ, під час цього присмеркового миру, під час цієї війни, яка не відважується назвати свого імені. Деякі країни Влізького Сходу ризикують опинитися одного дня поза залізною заслоною. Безпосередній удар між арміями європейськими чи американською і арміями азійськими є на користь СССР. З усіма тими болочими ствердженнями можна погодитися без труду. Але проголошення грандіозної цілі — визволення — не навчить нас нічого, що ми хотіли б знати. Ми знаємо бажане, ми старасмося окреслити можливе. Політика, як і стратегія, є мистецтвом способів, уміння вибирати цілі в залежності від способів, адоптувати способи відповідно до цілей. Отже що ж від цієї хвилини залишиться справжнім у слові визволення, заміненім на слово здержування?...

Варто пригадати, що дефензива, до якої змушений вільний світ, є зв'язана з умовами, а не непримущеним вибором. Там, де неможливо посуватися без того, щоб уживати зброї, методами, подібними до тих, що їх уживає Совет-

ський Союз, не треба вагатися, чи визволення Албанії було б провокацією Советського Союзу. Може бути, але перемога Мао-Тсе-Тунга була, мабуть, меншою провокацією супроти США. Такий ризик треба врахувати і він не повинен бути надмірним.

Бернгам — і в цьому випадку він відзеркало погляди експертів своєї країни — вважає неможливим вибух загальної війни у відповідь на американську ініціативу. Володарі Кремля навчилися певних правил тактики, вони знають, що вони не повинні дати себе провокувати. Вони будуть старатися обміняти війну, якщо вони боятимуться її програти. Безперечно однак, що не треба надто покладатися на того роду спосіб думання. В деяких випадках вони відповідать на зачіпку і радше будуть боротися, ніж поступатися.

Тепер ми знаємо багато краще природу комуністичного режиму, ніж перед світовою війною. Годі вважати, що комуністи мають кращі вигляди на те, щоби здобути без війни країни, які знаходяться на захід від залізної завіси, ніж західні держави — щоб визволити сателітні країни...

Було б помилково числити на розклад советської імперії чи послаблення її єдності, але так само помилково було б не враховувати цієї можливості. Ми знаємо про напруження, які існують по другій стороні залізної завіси. Ми мало що можемо зробити, щоб використати ці напруження, а тоталітарні режими рідко валяться самі. Але поруч гіпотези розкладу залишається інша: політичної переміни, зменшення авторитету Москви між сателітні країни...

Можливо, що перевага Заходу в тому, що він матиме певні роди зброї, буде така, що Советський Союз вважатиме за доцільне відступ, ніж безсумнівну поразку. Можливо, що третя світова війна буде менше катастрофічна, ніж ми собі це уявляємо, і можливо, що вона принесе менше шкоди нашій цивілізації, як войовничий мир, який тривав би десяти років. Кожна акція в історії позначена неспівністю. В тих обставинах, в яких ми живемо, коли все є в непевності, невідоме є дуже перебільшеним. Але коли треба вибирати серцем чи розумом, ми не вагаємося: ми вибираємо зусилля чи працю для того, щоб холодна війна замінила третю світову війну, а не була її підготуванням. Навіть якщо б Захід мав більше виглядів виграти третю світову війну в 1955 році, ніж в 1975-му, то треба б іще ставити на карту миру. Можливість масових знищень є така, що виглядає доцільнішим задержати конфлікт у межах холодної війни...

Якщо йдеться про засадничі моменти, то я не згідний з Джемсом Бернгамом. Я не думаю, щоб підмінення слова визволення словом стримування мало рішучий вплив на холодну війну, — так само, як прихід республіканців, серед яких панує інший дух, ніж серед демократів, не відкриє зовсім іншого періоду американської дипломатії.

Республіканці не є ще рішені вжити заходів, які були б рівночасно символічними і реалістичними і які рекомендує

(Далі на 8 стор.)

Джемс Бернгам

Політика визволення (II)

(Закінчення з попереднього числа)

Політика визволення мусить стрінути-ся з спеціальною проблемою, яка є делікатна, трудна і з якою американці не є обізнані. Цю проблему, про яку я вже згадував, називають часто «советською національною проблемою»...

З погляду програми визволення советське «національне питання» зводиться до того, чи концепція визволення, незалежності і добровільної федерації стосується тільки до народів, загарбаних після 1939 р. (т. зв. «сателітів»), чи рівночасно до народів, які до Советського Союзу належали перед війною. Справа ця є предметом завзятого спору між емігрантами. Більшість російських емігрантів уgrupпувань твердить, що комунізм пригноблює в такій самій мірі росіян і неросіян і що визволення повинно означати звільнення всіх мешканців Советської Росії, взятих як цілість, від комуністичної тиранії. Програма, яка кладе натиск на самовизначення і на евентуальну незалежність неросійських народів, є в їх очах «сепаратизмом», що його російський народ уважає за спробу «розчленувати їх країну». Вони припускають теж, що пропагування цієї програми згуртувало б росіян довкола комуністів як єдиних оборонців інтегральності батьківщини.

Майже всі неросійські групи, не виключаючи представників країн останньо окупованих, відкидають ці російські аргументи. Вони підкреслюють, що неросійські советські народи є пригноблені подвійно: поперше, комуністичною тира-

нією, а, подруге, російським імперіалізмом, який датується ще надовго перед російською революцією і який від того часу триває досі. Багато твердить навіть, що комунізм є просто тільки останньою формою російського імперіалізму. Визволення мусить означати для неросійських народів право на повне самовизначення, отже також право на незалежність і на самостійне вирішення питання про форми, що їх повинні приборати взаємни з Росією в майбутньому.

Більшість неросіян уважає за очевидне, що такі народи, як українці, білоруси і грузини, будуть шукати зв'язку радше з Заходом ніж з Росією. Вони твердять, що неросійські народи можуть бути захоплені до успішного опору тільки цілковитою певністю, що вони відзискають національну і суспільну свободу; вони додають, що болочий досвід довгої історії відбрав масам охоту до звичайної зміни однієї форми російського панування на другу. Вони нарешті думають, що така недовозначна перспектива визволення є згідною з волею і інтересами самого російського народу, який, натерпівшись досита під чоботом власної імперіалістичної пануючої верстви, може бути радим, що з імперіалістичного пригнобленим росіянська держава стане добрим сусідом.

Крайні погляди серед російської еміграції змагають до новоросійського (некомуністичного) імперіалізму, а крайні погляди другої сторони — до неприми-

ренного антиросійського становища. Безперечно, треба уникати обидвох крайностей, і американці не мають найменшої причини плянувати цілковиту політичну реконструкцію советської території після заламання советського режиму — це було б не тільки некорисним, але просто абсурдним. З другої сторони, не можна цієї ключової проблеми залишати зовсім без відповіді. Це стосується до щоденної практики політичної боротьби, а рівночасно ширшої акції підготування майбутнього.

Піддаючися логіці політики визволення, мусимо розуміти її як цілість, яка стосується не тільки до країн, уярмлених після війни, але до всіх народів Советського Союзу, як неросійських, так і російських. Тільки така універсальна інтерпретація, накинена як обставинами, так і справедливостю, визволить відосередні сили всіх народів советської імперії, що становлять потугу, яка за сприятливих умов може захитати великодержавною структурою Росії. Було б смішно інтерпретувати боротьбу з комунізмом як боротьбу за вдержання російської імперії. Якщо росіяни, які хочуть уважатися за антикомуністів, не хочуть розширити свободи на неросіян, то треба запитатися, по якій стороні вони опиняться, коли надійде день великої розправи? Може бути, що російські емігранти мають рацію, коли твердять, що більшість українців, грузинів, туркменів і інших уважає себе за молодших братів росіян і бажає творити з ними надалі інтегральну частину російської держави, очищеної від комунізму. Якщо так, тим краще; але побачимо, чи так є в дійсності. Може теж бути, що мають рацію неросійські емігранти, коли вважають, що їх земляки

мають досить росіян і хочуть довірити свою політичну майбутність іншим союзам, напр., східноєвропейській федерації, Об'єднаній Європі, мусульманській федерації, а, може, ще й іншим комбінаціям. Політика визволення запевняє їм повну свободу вибору. Навіть теоретично нерозумний вибір, якщо він тільки буде згідний з настроями народів, може краще причинитися до закріплення миру і рівноваги в тих неспокойних просторах, ніж рішення, накинене завойовником.

Я повторю багато разів, що основним елементом політики визволення є зв'язатися з окресленою ціллю. Є побажанням, щоб окресленість і незмінність цілі були сполучені з великою еластичністю в методах прямування до цілі. Історія — це зручність. Не можемо знати з певністю, завдяки чому і як скоро советське ярмо може бути скинене. Чи є конечним, щоб усі існуючі уряди советської зони були остаточно повалені, чи можуть теж стати певні розлами в дусі «тітоїзму», коли існуючі уряди, хоч би тільки в характері паліативу, звільняться від советського наглядку?

Ми не повинні спішитися з передчасною відповіддю на таке питання, але повинні бути завжди готові піддати свою відповідь ревізії, коли того будуть вимагати обставини. Що можемо постановити задалегідь, це те, що ми зробимо в нашому засягу все, щоб зміцнити всякі течії, які зближатимуть нас до цілі визволення, які послаблюватимуть комунізм і прискорюватимуть розклад советської державної системи...

Яку політику ми не вели б, ми не уникнемо допоміжних мілітарних акцій всякого роду. Деякі дасться порівняти з тими чи іншими акціями, які вже перево-

Джемс Бернгам і політика визволення

(Закінчення з 7. стор.)

Бернгам: відкриття призначення сателітних урядів і створення леґіонів, складених з добровільців. Особисто я вважаю би перше за помилку — краще не замикаєти остаточно дороги для еліт сателітних країн, що їх совєтська імперія накидає Заходові, могли б бути частинно ведені цими леґіонами з таким психологічним відгуком, який змусив би московських володарів не починати більше таких воєн чи їх продовжувати при допомозі підставних сателітів...

Бернгам має рацію, коли критикує тих, які наївно розраховують на силу вогню, щоби здобути перемогу у всіх війнах, головна, якщо він має на думці теперішні півпаціфічні війни. Але він помиляється, коли, бажаючи подобатися своїм читачам і американській опінії, думає, що є якийсь «трик» між миром і війною, при допомозі якого можна б легко здобути перемогу, а саме — що психологічна війна є тим секретом, при допомозі якого можна б здобути перемогу без сліз.

Він підкреслює необхідність зброїтися. Але своєю критикою, спрямованою проти політики доларів і проти ілюзій щодо сили вогню, він скріплює ту сторону, яка деноує як кошти допомоги чужим країнам, так і кошти зброї. Багато в його критиці справедливого. Я схильний, як і Бернгам, признати певний примат політики, якості влади, передбачливості і рішучості керівників. Але це треба додати, що влада в свою чергу є обумовлена різними причинами, між якими соціальне походження державних муків, стан економічного розвитку і способ думання відіграють певну роль.

Американський народ воліє ще холодну війну над війну тотальну; він не має вже ілюзій щодо комунізму. Сполучені Штати є демократією і вони є країною мирною. Чи дух хрестоносних походів, що його проповідує Бернгам, втягне країну в тотальну війну, щоб роздавити потвору? Якщо б, не дай Боже, вибухла тотальна війна, дух хрестоносних походів буде правдоподібно керувати ходом операцій. В першій війні опозиція США, населення яких походить з країн середньої і північної Європи, виявилася після закінчення боротьби проти Німеччини у формі того, що невіриво називано ізоляціонізмом. В роки перед другою світовою війною певна частина американців, менш численна, ніж під час першої війни, виявилася податною на заклик старої батьківщини, італійської чи німецької, не говорячи вже про привабливість фашистських гасел. Однак цим разом італійці, німці, католики, жиди, поляки, всі меншості європейського походження будуть згідні у відношенні до комунізму, навіть російська меншість. Яка бунде старатися — цілком слушно — проводити різницю між народом і режимом. Але дух хрестоносних походів, який уже тепер сповняє певну частину американського народу, не ви-

кликає рішення поборювати підлість зброєю.

Автор «Макіявеллістів» енергійно бере в оборону дух хрестоносних походів, і багато його аргументів є переконливими...

Але між духом хрестоносних походів, який бачитиме в комунізмі рішуче зло, і духом відстороненості, який розглядає з таким самим спокоєм в'язнів концентраційних таборів і вільних робітників, лежить історичний присуд, який визнає різницю між системами, не признаючи ні за якою з них права на виправдання або беззастережне засудження. Є негідним класти на той самий шабель індустріальну цивілізацію ліберальних інституцій Сполучених Штатів і індустріальну цивілізацію тиранічних інституцій Совєтського Союзу. Але було б небезпечно забути деякі технічні чи загальнолюдські досягнення совєтського режиму, — так само, як забути мовчанкою ціну економії змагання і приватної власності...

Ті, які не вірять уже в диявола і в янголів, зовсім не цікавляться імперіями, які створюються і зникають, ідеологіями, які здобувають мільйони вірних і зникають впродовж однієї генерації. В нашому столітті катастроф, ті, які обмирили фанатизм, піддаються скептицизмові. Фанатики творять історію, скепти-

ки на неї дивляться. Перші очікують вироку майбутнього з нетерпінням і впевненістю віруючих: факти здійснять їх мрії. Другі очікують приходу фактів з спокоєм, певні, що, якщо йдеться про засадничі справи, то порядок спільнот не буде змінений і що в дійсності має велике значення не те, що той порядок знаходиться на рівні закону, який грандіозний і катастрофічний він не був би.

Ті, які стараються брати участь у драмі без ілюзій, але не без переконання завжди є і будуть нечисленні. Історія, що її спільно творять і фанатики і скептики, не є того роду, щоб ця мала група самотніх зневіривлася.

Мій приятель Бернгам належить до цієї малої групи: вистачить прочитати «Епоху організаторів» і «Макіявеллістів», щоб у цьому переконатися. В своїй книзі він хоче показати себе людиною акції, а не звичайним обсерватором, хоче передати антикомуністичні почування, якими він сповнений, хоче переконати своїх земляків, що ситуація є поважною і що тільки тотальне зусилля збереже Захід і Сполучені Штати. Я не дорікаю йому ані за його тривогу, ані за запал його прозелітизму. В Європі, де часто дух відстороненості виявляється в погодженні з певним фаталізмом, він дає приклад босздатної волі. Але чи наслідуватимуть його приклад? Знайде він adeptів чи противників? Ця друга альтернатива видається мені більше можливою, ніж перша...

Переклад з французької
Володимир Гаврилюк

15 років тому в Хусті (II)

(Продовження з попереднього числа)

Найприкраще писати тепер про тодішнє ставлення кіл УНР до всієї закарпатської епопеї. Найкраще було б взагалі не чіпати цієї справи, але цього не вільно робити, бо якраз ці кола мають дуже великі здібності творити всілякі посмертні легенди.

Ставлення «екзильного центру УНР» до Закарпаття було передусім диктоване вимогами польської політики. Інакше й не могло бути, бо цей центр перебував тоді у Варшаві, і трудно було, очевидно, вимагати, щоб той чи той діяч екзильної УНР голосно висловлював свій позитивний погляд на справу української державності на Закарпатті. Цього ніколи не роблять люди, які сидять на ласкавому хлібі окупанта. Але можна було вимагати від кіл УНР, щоб вони не ставали по боці ворогів закарпатської державності. На жаль, так не було: деякі полковники УНР поширювали провокативні листівки проти «Карпатської Січі»: з Праги ж із кіл УНР ішли постійні інтриги, що, мовляв, головними організаторами цієї парамілітарної організації є націоналісти з Галичини, за якими шукає польська поліція, і що це ускладнює міжнародне становище Закарпаття. Тому найкраще було б, якби цих людей викинули з Закарпаття. Ця порада про «видачу полякам» була вже навіть засвоєна деякими

хустськими міністрами, що надзвичайно утруднювало всю роботу.

Для ілюстрації пригадаємо такий випадок:

У Мармароському Сиготі в той час перебував відомий діяч УНР у Румунії, полковник А. Він пробував зв'язатися з командуванням «Карпатської Січі», обіцяючи при цьому «якусь допомогу» з боку відповідальних кіл Румунії. В інших умовах таку пропозицію були б дуже радо прийняли, але сам факт, що таку пропозицію робила людина з кіл УНР, які до того часу тільки інтригували проти «Січі», вистачав, щоб дуже обережно потракувати «наладнання контакту з офіційними колами Румунії».

Ця обережність виправдалася пізніше. Коли головний відділ «Карпатської Січі» в березні 1939 р. (тоді вже «КС» була регулярною армією українського Закарпаття) перейшов на територію Румунії і там склав зброю, румуни офіційно заявили, що вони будуть примушені видати українських вояків Угорщині. Повідомлений про такий стан справи, полк. А. аж ніяк не хотів використати «свої румунські зв'язки», хоч в іншому випадку йому вдалося перешкодити видачу угорцям іншої групи старшин та стрільців, між якими було декілька його особистих знайомих. Очевидно, з цього факту труд-

но робити висновок, що полк. А. свідомо відмовився інтервенювати перед румунами, але в той час серед тих, яким загрожувала видача угорцям, був поширений погляд, що полк. А. не був зацікавлений в рятуванні всіх українців. Дотогочасне ставлення кіл УНР до справи Закарпаття допускало такий погляд, який, можливо, кривдить полковника української армії.

Але на Закарпатті працювали окремі люди, які зараховували себе до табору УНР, хоч і не погоджувалися з політикою своїх партійних лідерів. Співпраця з ними була знаменито налагоджена на всіх ділянках громадсько-політичної діяльності, зокрема у військовій ділянці.

★

П'ятимісячна політична діяльність закарпатських діячів не відзначалася надмірною здібністю передбачати події. Вони всі були, до речі, справжніми українськими патріотами, але політику розуміли виключно під кутом усунування з державних посад чехів, щоб на їх місце ставити місцевих українців. Таке ставлення справи було зовсім слушне, бо на Закарпатті не було ні одного такого державного посту, який не можна було б обсадити уроженцем Закарпаття чи натуралізованим українцем з інших українських земель. Але нещастя лежало передусім у тому, що ці державні мужи не бачили жодних інших проблем поза організацією державної адміністрації. Вони майже зовсім не цікавилися такими справами, як налагодження податкової системи, ліквідація заборгованості села, економічна експлуатація карпатських колоній, не згадуючи вже про такі важливі для державності Закарпаття справи, як переведення армії на територіальну систему або творення власної крайової поліції. Ось приклади для ілюстрації:

1) Декілька тижнів перед агресією Угорщини Прага покликкала до військової служби в Чехії допризовників із Закарпаття, національно найсвідоміший елемент. Наші старання, щоб закарпатський уряд спротивився такому централізованому і з військового боку дуже небезпечному розпорядкові, скінчилися нічим. У пам'ятні березневі дні цих молодих українських людей бракувало для оборони рідної землі.

2) Поліція та жандармерія в цілому залишилися в руках чехів. Тільки директор поліції в Хусті, сотник Білей на власну руку організував українську поліційну школу і за це мав великі прикриті з боку закарпатських міністрів. Поліційні курсанти спали і харчувалися в хустському кошіві «Карпатської Січі», бо уряд не дав для цієї школи жодних грошей.

Таке ставлення до основних проблем державного будівництва фатально відбилосся під час березневої кризи.

Чеська поліція і жандармерія постійно були причиною неспокою серед населення і сутичок із січовиками. Тільки завдяки крайовому командирові жандармерії, чеському полк. Ваці, можна було всі конфлікти залагоджувати безболісно. Чехи, річ ясна, дрижали за свої жандармські і поліційні посади, хустський уряд

(Далі на 12. стор.)

джено. Можливо стрінується з новими категоріями: напр., коли б албанці, піддержані емігрантами і матеріально помічно ззовні, виломалися б з совєтської орбіти; коли б було дозволено китайським націоналістичним відділам висадитися на континенті; коли б тітовський польський уряд попросив про признання і опіку; або коли б у пізнішій, але не виключеній стадії, чехо-словацький народ, Східня Німеччина або Болгарія повстали проти своїх комуністичних володарів і домагалися від народів Заходу, щоб вони заповігли інтервенції червоної армії.

З природи комунізму і з перегляду совєтської історії можемо зробити висновок, що совєти напевно ніколи не були спровоковані. Якщо Москва захоче загальної війни, загальна війна вибухне. Не тільки сила, а і слабкість постави ворога може прискорити її вибух. Москва не була готова до загальної війни, і в хвилині, коли я це пишу (друга половина 1952 р. — В. Г.), немає жадних даних, що вона буде до неї готова в майбутньому. Рішучі акції, переведені від 1947 р., не викликали загальної війни, хоч деякі з них, як, напр., у Греції, в Кореї або в Туреччині, мали в собі безперечно провокаційний характер.

Потрєте, політика визволення виявляється доцільнішим способом відстрашення Росії від загальної війни, ніж ним могла колись бути політика стримування. Політика визволення, якщо взагалі матиме якийсь успіх, сягає поза совєтський фронт і перетинає совєтські комунікаційні лінії. Рівночасно вона мобілізує сили, які з совєтської точки погляду є найбільше розкладовими внутрішніми елементами.

Почетверте, ми мусимо собі усвідомити, що з тією чи іншою політикою за-

гальна війна цілковито не уникнута і завжди є правдоподібною. Ставка є завжди велика — бо нею є цілий світ — щоби припускати, що яканебудь із сторінь погодиться з поразкою без тотального зусилля її уникнути. Сполучені Штати разом з усіма союзниками, яких вони знайдуть, мусять підготуватися до загальної війни. Ця необхідність не має тіснішого зв'язку з політикою визволення. США підготувалися б до загальної війни навіть тоді, коли б провадили політику стримування, і за війнятом явно капітуляційної політики кожна політика, яку тільки можна собі уявити, змушувала б їх до того самого.

Політика стримування і політика поступок мають одну спільну хибу. Все, що можна б сказати в їх оборону в період миру чи півмиру, треба залишити з хвилиною вибуху загальної війни. Цього, мабуть, ніхто не схоче заперечити. Коли почнетесь війна, поступки втрачають усякий зміст, а політика стримування приведе б до поразки. Іншими словами, всю основну політичну структуру треба було б повернути. Не тільки в Америці, а і в усім світі передвоєнна політика мусить витворити навички в думанні, зразки поступування і чуттєві комплекси, сполучені з певною окресленою оцінкою світової ситуації, природи противника або оборонних середників. З хвилиною вибуху загальної війни очікувано б, щоб кожен з нас нагло і ґрунтовно перестався і змінив усю схему своїх переконань і засад діяння.

Перед цим шоком боронить нас політика визволення, яка забезпечує одну і ту саму політичну підставу в час миру, обмеженої (холодної) війни і війни загальної. Вибух загальної війни не порушив би в ніякому деталі субстанції цієї політики,

а змінив би тільки її темп і певні деталі виконання. Це значить, що всі здобутки політики визволення задержують свою важність і не знецінюються разом із зміною міжнародної погоди. Ми були прихильниками свободи народів совєтської імперії, ми ними є і залишимося. Практично ми змагаємо до цілі, якою є визволення, при допомозі середників, достосованих до даних обставин. В час миру і півмиру ми заперечуємо тривалість совєтської тиранії. В час розгорнутої війни ціллі наших ударів є не здобуття території, але звільнення людей і народів.

Було б злочином, якби політика визволення була ведена так, щоб викликати передчасне льокальне повстання, яке потягнуло б за собою тільки криваві репресії і втрату найдіяльніших провідників опору. Рівночасно однак ми мусимо поставити собі питання: що станеться, коли в одному з загарбаних народів, в неросійському совєтському народі або навіть у самій Росії, вибухне велике масове повстання? Або що станеться, коли один з комуністичних урядів, піддержаний більшістю народу, заявиться проти Москви? Що ж ми зробимо в обох випадках, коли залунає заклик до вільного світу про поміч? Якою не була б офіційна політика, чи зможуть США і їх союзники бездіяльно приглядатися, як червона армія і бойки МГВ вимордують певну кількість мільйонів, щоб викоренити небезпеку, яка їм загрожувала не тільки з сторони тих, які відважилися виступити відкрито, а також з сторони всіх, яким могла б приснитися свобода в майбутньому? Чи бездіяльність у таких випадках не була б незаперечним доказом, що світова перемога комуністів є неминуча?

Проте інтервенція навіть у таких

умовах не мусила б обов'язково означати загальної війни. Інтервенція в Греції і в Кореї не викликала загальної війни, і немає ніяких даних, щоб припускати, що її викличуть завтрішні китайські акції на континенті. Є різні форми інтервенції і різні відповіді — не виключаючи, ясна річ, відвороту. З точки бачення Москви масова революція в частині II імперії, яка могла б розширитися, як вогонь під час посухи, не може вважатися за найкращий момент для викликання загальної війни. На ділі зовсім не є певним, чи Росія викликала б колись-будь загальну і необмежену війну. Вона рішилася б на це тільки тоді, коли була б певна перемога. Факт, що вона здержувалася від цього дотепер, доводить, що у випадку війни вона радше побоювалася би втратити, ніж мала б надію зискати, і що вона воліла б покладатися на інші методи боротьби. Коли б антисовєтська політична боротьба увінчалася успіхом і послабила совєти, їх хотіння заризкувати загальною війною тільки зменшилось би.

Нарешті можемо відзначити, що політика визволення змушує совєтську імперію до дефензиві і вкладає ініціативу в руки вільного світу. Політика визволення є в своїй суті офензивна, тоді як політика стримування і поступок є з природи своєї немимуче дефензивна. Цю різницю видно в кожній ділянці: військовій, господарчій і політичній. В теперішній боротьбі за світ, як і в кожному конфлікті, знаходить застосування засада: тільки офензивна обіцяє перемогу. Коли говоримо, що якась політика є «офензивна», не говоримо нічого іншого, як тільки те, що її метою є перемога.

Переклад Володимир Гаврилюк

Урочистий похід „Ганни-пролетарки“

(Запад кіно)

На організованому Московою міжнародному кінофестивалі у Карлових Варах (Чехія, серпень 1952 року) советська кінематографія виставила біля десятка кольорових фільмів, п'ять документальних, кілька наукових і три мультиплікаційні. В той же час, наприклад, Угорщина показала на фестивалі тільки чотири художні фільми, Китай — п'ять, Чехія — три та один мультиплікаційний, Східна Німеччина — чотири, з них один — документальний. Так число Москва перемогла на фестивалі. Перемогла вона підкорені країни і кількістю здобутих нагород за окремі фільми. Премагати зв'язаного не тяжко. Але художній рівень і советських, і сателітних кінокартин в загальному був на дуже низькому рівні, за виключенням кількох московських і чеських мультиплікаційних фільмів.

1953 рік не подав нічого нового, особливого в сирі будні поневоленого мистецтва кіно. Однак, щоб наш читач міг краще зорієнтуватися в ході розвитку і занепаду кіно в повосний час у країнах советського блоку і в самім СССР, зупинимось коротко на окремих цікавих фільмах кожної країни. Кілька із них ішли вже у Парижі.

СССР

За останні роки советська кінематографія не створила жодного фільму, який би вражав із такою силою, як вражали перші фільми покійного режисера Пудовкіна, перші фільми українського режисера Довженка, покійного Савченка, Айзенштейна та інших. І сама Москва, і союзні республіки позбавлені права творити. Кіносценарії перевіряють десятки людей і організації перед тим, як їх беруть у роботу. Тому навіть з того чи іншого боку цікавіші советські фільми завжди викликають не смак своїм пропагандним наставленням. Таке враження залишається після перегляду фільму «Незабутній 1919-тий». Однак він має і дві позитивні риси: ніжні, м'які кольори, яких не здобуємо у «кольор технікольор», і чудову музику, написану Шостаковичем. Це і послужило причиною, що на фестивалі у Карлових Варах фільм дістав першу нагороду фестивалю.

Цікавою була остання праця покійного Пудовкіна про одного із російських учених, але вона попсована тенденційним прицілом вихвалля російської науки.

До особливо невдалих московських фільмів останнього часу треба зарахувати кольорову «Майську ніч», в якій немає навіть доброго українського пейзажу з натури. Ціла серія московських і ленинградських фільмів про Петра Першого, Суворова, адмірала Нахімова — це ледь прибрані у мистецькі форми крик московської імперії, яка вимагає слави за грабування чужих земель і народів.

Значно більшу цікавість, ніж «художні фільми», викликають московські фільми в ділянці науково-популярних і мультиплікаційних фільмів. І в країнах советського блоку і, цілком заслужено, на заході великою популярністю користується науковий фільм про Далеку Північ, про її фавну і флору. Битви глибоководних риб, життя молосків, здобування їжі спрутом... — такі кадри виматали високого технічного уміння.

Мультиплікаційні московські і ленинградські фільми відрізняються від фільмів хоча б Вальта Діснея плавністю руху і ніжністю кольорів. Сюжет цих фільмів часто не фантастичний, діють реальні люди чи діти, і тоді виникає запитання: для чого фільм малювати? Фільм за віршем Михалкова — про мисливця на півночі і його песика, який бавився із малим ведмежатком і потім щасливо повернувся додому. Ведмежатко ж опинилося в небезпеці і тільки мисливець рятує його, відігнавши псів від скелі, де воно ховалося без матері. Кожний советський культурфільм нагадує байку з її морально-дидактичною сентенцією у кінці. В даному фільмі мораль так: мовляв, не ходіть вводи без матері, без вожатого, без піонервожатого, без комсомольця і так далі, по всій советській культурній драбині. На це виразно натякає голос коментатора, який читає вірш. В інших фільмах цього жанру проповідється або чемність, або пильність, або трудолюбство, коротко — це фільми не для розваги як такої, а для «науки».

З українських фільмів останнього часу варті згадки «Тарас Шевченко» покійного режисера І. Савченка. На фестивалі в Карлових Варах його рекомендувала глядачам як український фільм народна артистка Н. Ужвій. Цей фільм ішов у Чехії під назвою «Розбиті кайдани» і дістав нагороду на фестивалі; нагороджено було грамотою і ви-

конавця ролі Тараса Шевченка — молодого талановитого актора С. Бандарчука, про якого останні віпроки немає вісток у советській пресі. Київська студія художніх фільмів закінчує працю над «Вогном Хмельницьким», сценарій до якого писали «спеці на теми возз'єднання» Корнійчук і Василевська.

Китай

Ще п'ять років тому китайська національна кінопродукція не мала жодного розголосу, жодної популярності китайські фільми не мали, та їх було так небагато, що у світі про китайський художній фільм взагалі не говорилося.

Москва негайно ж після захоплення комуністами влади передала їм велику кількість дорогої апаратури і технічного кіноустаткування; послала в Шанхай і Пекін, де існували студії, кілька десятків советських кінофахівців. Швидко, один за одним, нагадуючи кулеметну чергу, почали з'являтися китайські художні і документальні фільми, які ідуть тепер у Китаї поруч із советськими, дубльованими на китайську мову.

Один із перших китайських художніх

воєнних фільмів був «Червоний прапор над Цуйханом», поставлений режисером Чжан Цзюнь-Сяном у товаристві Головіна. Цей фільм про життя однієї китайської родини на протязі чверти віку. Молодий селянин Дзян після комуністичної школи стає командиром одного з полків народної армії. Після довгих і тяжких боїв із арміями Чан-Кай-Шека комуністи таки проривають фронт, а Дзян зустрічається зі своєю родиною. У фільмі повно реплік на зразок «наш великий Мао-Тзе-Тунг...»

Цікавий велетенський батальними сценами фільм «Народні вояки», поставлений советськими режисерами. Тільки батальними сценами, бо все інше — копія з «Чапая». Даремно напис говорить, що фільм поставив режисер Чже-Цян: навіть московський кіновик Ромм приклав до цього фільму руку. Наприкінці і востаннє витримці та спритності двох героїв зображується у «Народних вояках» боротьба народної армії Мао-Тзе-Тунга аж до захоплення в руки всього Китаю і вивішення на стінах Пекіну портретів Сталіна і Мао-Тзе-Тунга.

Однак, художніх фільмів у Китаї відносно мало. Значно більше т. званих «документальних» («Об'єднаймося ради майбутнього», «Чиніть опір Америці», «Нові герої і героїні»...) Всі вони злад-

жені на советський зразок «документальних фільмів», виховують ненависть до всього, що не комуністичне, вихваляють компартію, пропагують її гасла. Кіностудії у Пекіні й інших містах 1953 випустили власних художніх фільмів 17, а советських дублювали на китайську мову 50. Уже дубльовано советських фільмів понад 140, між ними і «Тараса Шевченка».

Чехо-Словацьчина

Значно тяжче доводилося советчикам прибирати до своїх рук розвинену чехословацьку кінопромисловість. Не раз, наприклад, преса накидалася на чеського актора Оттомара Крейчу за «антиреалістичну і антиправдиву гру» або на постановщиків лялькових фільмів за те, що їх фільми — це казка ради казки, а не «виховання дітей в дусі нового часу».

Преса за залізною завісою особливо багато писала та пише тепер про чеський художньо-документальний фільм «Завтра танцюватимуть всіюди». Китайські, чеські, корейські, російські танки об'єднані в ньому нехитрим сюжетним плетивом: група молодих чехів вирішує і собі створити народний танцювальний ансамбль на зразок советського, виступ якого вони бачили на міжнародному фестивалі молоді у Празі. Після боротьби проти «опортуністів» танцювальний ансамбль було створено. Він існує і в дійсності, поза фільмом — на зразок українського танцювального ансамблю Вронського.

Фільм «Лазі пробуджуються» (режисер Бієлік) повністю нагадує советські фільми із колгоспного життя. У нім переказано історію розвитку колективізації у словацькій селі. Значно цікавішим є «Велика пригода» (режисер Мілош Маковец), біографічний фільм про життя чеського ученого-мандрильника минулого століття Еміля Голуба. Голуб виконав Оттомар Крейча. Псує цей цікавий твір фальшива сюжетна лінія, що зображує «інтригантів», буржуїв-чехів, які виступали проти подорожей Голуба... На советський зразок і фільм «Ганна-пролетарка», про який уже була замітка в нашому часописі.

Із працівників чеського кіно заслужено славу доброго режисера і постановщика лялькових фільмів Йозеф Скупа, який приймає безпосередню участь і як актор, і як автор проєктів ляльок у кожному фільмі. Дитячий ляльковий фільм «Скарб пташиного острова» оглядають з однаковим захопленням і діти і дорослі. Сюжет його простий і цікавий: на маленькому острові мешканці знайшли скарб. Всі вони стали багатими — ніхто не хотів працювати, поширилась невідома до того крадіжка, лінивість і сварки. І лише тоді, коли пірат украв скарб і втопив у морі — зно-

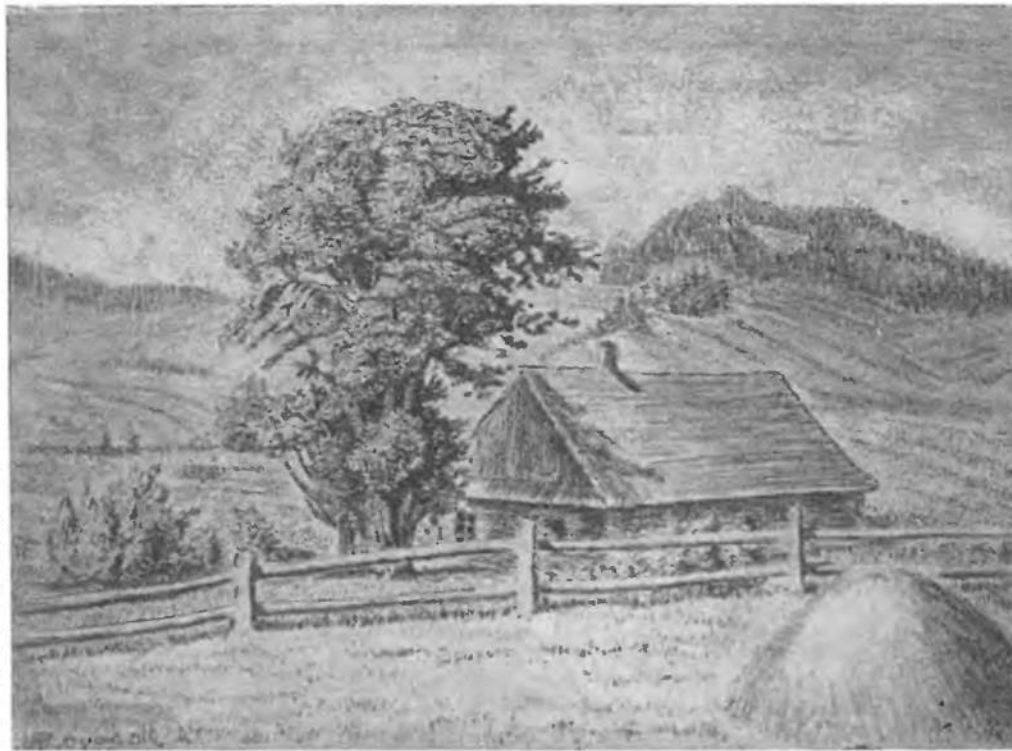
(Далі на 11 стор.)

Цикл „Страхіття“ Антона Малюца

Може, поза головним спрямуванням у циклі «Страхіття» Антін Малюца відроджує алегорій (що в рамках імпрес утратили аромат), надаючи їм свіжої ім-позантності ідей. На тлі виникання таких творів в нашому середовищі форсування публіцистичної теми провінційності українського культурного руху, хай лише б на еміграції, дивує. Не може більше бути мови про єдину провінційність українства, отже ж ця тема стає неактуальною. Що наша провінція з своїм колом інтересів, до прагнень презентації включно, є лише відповідним явищем усіх суспільств, це вияв не-

стей самого Малюца. Таке «самопожирання» в клубових печерах неістотне, бо кожна мистецька поява, якщо вона має рівень, п'яликала до відкриття того, що стоїть між Богом і людиною. Єдино може бути змагання ідей або, з другого боку, співпраця під спорідненим гаслом.

Критичне вникання в творчість Малюца наводить на сліди конкурування надреальних підсвідомих мотивів з елементами свідомості. Останнє найчастіше зводило образ до формули котроїсь технічної методи або неограничної суміші сум знань мистця. Не вільний від цього

Антін Малюца

ПЕЙЗАЖ (графіка)

змінності речей. Інша справа коли мова про зміни на офіційних позиціях, які, на жаль, захоплені у нас великою мірою провінційним персонажем, — та це питання тендітне кон'юнктурно і вимагає лише категоричної постави певних кіл.

Виявляється, що вихолочені ідеї до «живих образів», так званих концертів можуть стати змістовими, коли непересічними трактуванням речей віднайти утрачений або ще не відкритий чар. І власне з цього погляду на окреме місце виступає мистець А. Малюца.

Творчість Малюца, різномодна від метод, а особливо технік реалізування, до сюжетно-ідеологічних мистецьких тем, мабуть, найцікавіша з школи Новаківського та, очевидно ж, одна з найвидатніших середinių поточного українського сторіччя. Лагідна атракційна виявлення ідей, вона, може, тому майже окремо не відзначена нашим мистецьким середовищем. Відома прикритість: його знають більше як теоретика, педагога і цікавого співбесідника, а між тим це у наших умовах творчість, характерна рідкісною повнотою творчих і сприймалеских зацікавлень суцільним комплексом духовості. Постає враження, що інтимне співчуття і захоплення до появ колег, які являють нібито рідкісне, бо назовні мистецького життя прийнято уросення про «взаємопожирання» мистців, роздмухало недовір'я до можливо-

ІЗ ПОЕЗІЙ ДЖОНА КІТСА

З ПОЕМИ «ЕНДІМІОН»

Коштовний твір — назавжди насолода.
Його зростання красовита врода
Не кане в небуття. Вона всякчас
Ясним диханням огрівас нас.
Солодкий сон так володіє тілом.
І кожне завтра квітом обважнілим,
Литвом вінків нас в'яже до землі,
Щоб нелюдяностей чуття малі,
Похмурі дні, дороги неспростіні,
Жорстоким злостям темні чолобитні
Ми талували. Вади вороги,
Ману краси шукаєм і снаги
Захланно прагнемо. Так сонце й зорі
Буття скрашають, ручай прозорі
В жару випадку він навіть під кущем,
Дерева й трави, звідаві дощем,
Дають життя отарам. Так нарциси
Тендітним стеблам коронують риси,
Жаркі гвоздики в просіках цвітуть,
Довільно вкраплені. Так вірну путь
Могутнім смертним визначає фатум.
І люються з неба образом крилатим
Колісь почуті повістей слова —
Немов струмки безсмертного півта.

КОНИК І ЦВІРКУН

Земна поезія не вмре ніколи:
Коли в жару, спадаючи з верхів,
Поволі мовкнуть жалоці птахів,
Сюрчанням коник покривас доли.

Водій привілля, він підводить поли
Стеблинам трав покосених лугів
І заливається, аж поки спів
Його повалить під кураї неголий.

Поезія ніколи не мине.
В зимову ніч, коли земля холодне,
З-під печі нагло пісня спалахне:

Цвіркун тепло прославить яснотинне.
І з-над морозу, що покрис шлях,
Я вчую виспів коника в полях.

Юрій Соловій

Переклади Яра Славутича

Істотний вклад у науку українського віршування

Іван Кошелівець: НАРИСИ З ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ. Випуск 1. Вірш. Мюнхен, 1954 р., накладом автора, стор. 132.

Хоча за твердженням самого автора (в коротенькій передмові) цей перший випуск задуманого ним «Загального вступу до літературознавства», коротко охоплюючи головні питання версифікації, «має характер не так наукової розвідки, як підручника», — проте, як на наше враження, за основну позитивну рису цілої книги править якраз те, що вона трактує проблеми віршування саме як наукові проблеми, а не як готові формули, приписи та рецепти, і цим істотно вирізняється супроти чи не всієї дотичної літератури українською мовою, включно й з такими поглядно соліднішими підручниками, як от «Наука віршування» Б. Якубського (Київ, 1922). Зрештою навряд чи слід підкреслювати, що на еміграції видано досі в цій галузі саму лише циклопестиву публікацію «Український вірш (Поетика)» С. Гордицького (Мюнхен, 1947), про яку слушно зазначено в компетентній рецензії І. Качуровського («Пороги», ч. 14—15, Буенос-Айрес, 1950), що для самого лише спростування та виправлення наявних у ній «принципово-неправильних поглядів, ляпсусів, спірних і недопрацьованих місць» (а рівно ж — додамо від себе — по-дилетантському суб'єктивних фантазій) треба б написати рецензію такого самого розміру, що й рецензована книжка.

Отже навіть для елементарного ознайомлення українського читача на еміграції з основними явищами й питаннями українського віршування нарис І. Кошелівця заповнює собою дуже значну й болісну прогалину в галузі нашої, скажемо б, «літературної культури»; мабуть, ні для кого не таємниця, що наші молоді поети (та поети-початківці взагалі) раз-у-раз пробують публікувати — або й дійсно публікують — вірші, що з їхнього тексту наочно випливає вкрай обмежена обізнаність з основами українського віршування, а рівно ж і зумовлений цим низький та вузький діапазон мистецької творчості. Можна погодитись з автором, що «мистецького таланту школа не дає», і що «ні з яких естетик не можна вивчитися на маляра чи на поета»; а проте сама вже можливість «опанування техніки, матеріалу», — важить для естетичного артистичного зростання вельми багато, і то однаково в усіх мистецтвах. Думку автора, начебто поезія становить якийсь виняток серед інших мистецтв, і начебто «щодо поезії, яка має і за матеріал, і за продукт творчості слово, взагалі не може бути мови про школи», — не можемо визнати слушною; бо, поперше, обстоювана автором «індивідуальна природа мистецької творчості» лишається засадничо однаково індивідуальною в літературному мистецтві, малярстві, музиці тощо; а подруге, саме до науки віршування (версифікації) це все просто не має ближчого стосунку: хоч би як принамувати «техніку», протиставлячи її «вільній творчості» (а такі протиставлення містять багато чого поверхового і примітивного) — все ж і «творчості» без «техніки» ніколи і ніде не буває, і кожний поет — незалежно від рівня свого літературного хисту — так само повинен «володіти віршем», як і кожен письменник взагалі повинен володіти лексикою та синтаксою. Право на експериментування в цих галузях посідає сам лише зрілий майстер слова.

Втім, поза оцією навчальною та радше практичною вартістю, нарис І. Кошелівця посідає ще й іншу, і то, на наш погляд, значно вищу: його виклад має переважно не догматичний характер, а критичний, він принципово не обминає і не багателізує дискусійних питань, радше навпаки — намагається висувати їх на передній план, а тим самим і спонукує читача бодай до спроби власного думання та спостереження. Автор очевидно не має наміру будувати власну систему версифікації або робити якісь досі нечужі відкриття в цій галузі; його позиції можна б окреслити як помірковано еклетичні, часом — не без надмірної дози скептицизму. Під науково-теоретичним кутом зору, такий підхід нічого особливого не обіцяє, і дослідною методою він не є; проте він подає певний (хай навіть дещо занадто обмежений) ґрунт, на якому можна будувати далі, і — це, мабуть, найголовніше! — драстично заохочує до дальшої наукової розбудови.

Але все це зовсім не позбавляє нас обов'язку — застеретти проти авторського скептицизму в тих випадках, де він виявляється надмірним, або навіть — за снованим на сутому непорозумінні, себто на розходженнях чисто термінологічних, не поняттєвого, а словесного характеру. От, приміром, навівши перші десять рядків із поезії А. Малишка «В ліфті», автор не без резигнації стверджує, що «якщо б дати десятьом (знавцям поезії) оцей зрештою нічим не визначний вірш, то напевно можна дістати десять різних йо-

го ритмічних схем». Так — але саме схем; схема не є науковим визначенням, вона є лише умовним графічним зображенням цього останнього, і можна вживати різних графічних знаків для зображення тих самих звукових явищ. Не тяжко знайти десять або й більше словників англійської мови, де вжито відмінних систем транскрипції для графічного позначення тих самих звукосполук у реальній англійській мові. Системи транскрипції можуть, очевидна річ, бути більш або менш послідовними чи то доцільними; проте засадничо вони лишаються умовними і зовсім не повинні свідчити про різне розуміння дотичного явища. Так само неусталеність вживаних на сьогодні метрично-ритмічних графічних схем ніякою мірою не затемило того безперечно факту, що наведені автором рядки з А. Малишка становлять досить елементарний «сутотонічний павзник» (автор воліє йменувати його «дольником»), збудований на основі чотиристопового каталектичного дактилю, з майже регулярними односкладовими «павзами» чи то «синкопами» (це теж чисто термінологічна різниця) в другій стопі — здебільшого, перед дірезою — і з нерегулярними — в 3-ій. Це звучить педантично — але це точно відповідає реальному характерові ритму (лишаючи остронь чергування чоловічих і жіночих закінчень), і це цілком виразно випливає з того, що поміж десятих рядків аж три цілком збігаються з регулярним 4-стоповим дактилем:

Стрине привітно стара негритянка...
З ранку до ночі і знов до зорі...
Все вона знизу, а інші вгорі...

Зрештою воліємо який завгодно «педантизм», ніж ті лірично-реторичні вилито та примітивні софізми, які автор не без симпатії наводить із К. Фослера і якими цей видатний історик літератури та навмисно ніякий її теоретик намагається уґрунтувати «неможливість науко-

вої класифікації віршів на різні їх типи»: мовляв, «кожен вірш — це індивідуум, кожен відмінний від інших; як ніколи не вдасться знайти два цілкомовито подібні листки на дереві, так само немає двох цілкомовито подібних віршів». — Подивуйтесь лишень із тієї незмушености, з якою проповідується подібні абсурди: якщо два листки на дереві не є «цілкомовито подібні», то це, мовляв, окремі «індивідуї!» Під цим кутом зору, кожен сірник у пащі рівно ж буде «індивідом», бо «цілкомовито подібних» (себто таких, щоб їх не можна було відрізнити) не виробляється. Та свята істина, що немає на дереві двох невідрізнених листків, жодною мірою не стоїть на перешкоді суворо науковим ботанічним класифікаціям; бо точність наукової методи полягає не в тому, щоб знаходити абищось «невідрізненне» (це є проблема радше метафізичного характеру), а в тому, щоб об'єктивно визначати норми відхилів від загальної норми. «Індивідуальною» є радше творчість, аніж окремі твір, і вже ніякою мірою не поодинокі складники та елементи твору.

А що ж робити, — питається автор, — коли певний «павзник» (чи то «дольник») стоїть ритмічно якраз посередині між анапестом і скажімо, ямбом?» — Та зовсім нічого не робити! Бо це очевидно й буде «ідеальний» (і в практиці, мабуть,

Курт Кузенберг:

Хотіти чи мусіти?

В статті «Філософія композиції» Едгар По дає читачам заглянути в лабораторію поета. Як приклад він бере свій вірш «Ворон» і починає реконструкцію мистецького творчого процесу такими словами: «Моїм наміром є показати, що в усій композиції нічого не можна звести до випадку чи до надхнення, що, навпаки, твір крок за кроком з певністю і послідовністю математичного рішення дійшов до досконалости». І далі пока-

нездійснений) переходовий етап між анапестом і ямбом; а як його називати — питання термінологічне.

Інакше схильні ми трактувати багатодебатоване питання про межі віршу і прози (більш-менш виразно ритмізованої, зрозуміла річ): тут, протилежно до думки автора — і знов таки К. Фослера — існує чітка лінія поділу, проте вона міститься не там, де її звичайно шукають. Специфіка «віршу» (однаково, чи римованого, чи ні) полягає в принциповій можливості об'єктивного розподілу по окремих рядках, себто, інакше кажучи і глибше формулюючи, в наявності окремого ритму, незалежного від синтактичного ритму звичайної мови. Звичайно ж, т. зв. «верлібр», у переважній більшості випадків, взагалі не є «віршем».

Застановляючись на всіх цих пунктах нашого засадничого розходження з автором у дискусійних питаннях сучасної версифікації, ще раз підкреслюємо неабияку його заслугу, що він їх не замовчує — навпаки, примушує читача так чи так їх узгляднювати.

(Далі буде)

В. Державин

*) Автор говорить, власне, про анапест і амфібрахий; але це, в межах силоботонічної системи (яку він, на жаль, іменує «тонічною»), взагалі ніяка проблема: в силоботонічній системі є лише два засадничо відмінні розміри — двоскладовий і трискладовий — а варіанти на початку рядка вагають так само мало, як і евентуальні «павзи» в середині.

зус, як він наперед установлював довжину поеми, її настрій, рефрен, сюжет, ритм і метричну будову — як він робив вірш.

Що мистець не мусить покладатися на випадок, що він точно планує свою роботу перед тим, як її покласти на папір, і, пишучи, зважає кожне речення, кожне слово, це, власне, зрозуміле навіть і в таких письменників, що не так стратегічно беруться за це діло, як По; бо в мистецтві будівничий рівночасно і архітект, і полірувальник, і муляр, він сам і виконує свої власні накази. «Видайте себе за поетів, — каже Гете, — так командує поезія!» Але питається, якою мірою можна зарахувати плян, що поет собі виробляє, до чогось незалежного чи автоматичного.

По був тієї думки, що він вигадав, «зробив» вірш про ворона. Але чи не можна припускати, що він, думаючи, що робить свідомо, в дійсності послідував за якоюсь несвідомою вказівкою? Поема оповідає про молодого вченого, що оплакує смерть своєї коханої. Тепер же: гарна дружина По була смертельно хвора й гасла в нього на очах, і він мусів знати, що одного дня її не стане. Щоправда, це сталося щойно багато років пізніше, але його страх за життя дорогої істоти випередив її смерть і з'явився в притаманній По формі шляхетного, меланхолійного віршу. Очевидно, він компонував твір крок за кроком, але він не міг би його написати ні один рядок інакше, як це сталося, бо його внутрішня структура визначила структуру віршу. Він його збудував так, як був сам збудований. Те, що По вважав за намір, було примусом: не тільки зовсім особиста і трагічна кінцева ситуація, але і потреба її поетично подолати і, крім того ще, формальний перебіг цього процесу.

Оскар Вайлд написав деякі з своїх п'єс як він вважав, тільки тому, що заложився написати, зрештою не інакше, як Карл Гоцці, якому як сторонньому кортіло взяти участь в змаганнях з Гольдони. За кілька днів до приналежного терміну, здавалось, грайливо створені комедії Вайлда і Гоцці були на папері. Не важко догадатися, що маємо справу з «провокативними закладами». Потайне бажання здобути для себе сцену приналежувало обох вже здавна; більше: розумова підготовлена робота до цього була вже давно зроблена в цілковитій невинності. Коли вони засперечалися, що, мовляв, здатні здобути собі театр, то цим тільки дали зовнішній поштовх своїм власним намірам.

Талановиті люди думають, що хочуть робити те, що мусять; вони не здатні себе зрозуміти. Марсель Пруст вважав себе за ледаря, хоч був надзвичайно працьовитий, а Менцель, цей майже геніальний, думав навіть, що геніальність — це працьовитість. Неспокієні натури, як Мікель-Анджель, Фльорбер, Ляйбль, Балзак і Сезан доводили свою працьовитість до краю, — тому, що були геніальними. Їхня працьовитість, яку краше б назвати їх демоном, була не так чимсь бажаним, як, краще, чимсь зумовленим: вона була виконанням їхньої обдарованости.

Переклад М. Орест

(Переклад з нім. Е. Андєвської)

Ф. Гельдерлін

ДО ЕТЕРА

Отче Етере! Мене не виховав краще й вірніше
Жаден з богів і людей, ніж ти: ще раніше, як мати
В руки мене прийняла і своїм молоком напоїла,
Ніжно обняв ти мене і першим напої небесні,
Подих священний ти влив у зав'язок грудей посталих.

Всі бо істоти живуть не єдино з поживи земної,
Нектаром всіх ти своїм годуєш і живиш, о батьку!
І, відірвавшись пружно від вічної щерти своєї,
Жилами всіми життя одушевляє рине повітря.
Тим і до тебе любов переймає істоти — і вгору
Рвуться то тебе вони в безнастаннім і радіснім зрості.

Первоверховний! Чи очі рослин не тебе розшукати
Хочуть, і кущ не до тебе простер несміливі обійми?
Зерно, тебе щоб найти, розбиває полон оболонки
І, щоб купатись у хвилі твоєї і тобою ожити,
Ліс обтрясає сніги, мов одіжку тяжку і в'язущу.
Рибі виходять з глибин і скачуть в охоті поривній
Понад гладініню блискучою вод, бо їх тягне з коліски
Вгору, до тебе; також благородним наземним тваринам
В лет обертається крок, як скоро потужне томління,
Тайна до тебе любов їх поймає і в висоти покличе.

Кінь — він гордує землею, підноситься гнучою сталлю
Шия його, копитом він піску доторкається ледве.
Мов жартома, до стебла дотикається олень ногами —
Понад потоком, рвачким і шумливим, несуться, як легіт,
Стопи його і між зарослів, ледве видимі, мигають.

Але Етера улюбленцям, птицям щасливим — їм дано
Жити і гратись утішно в батькових вічних палатах!
Простору досить для всіх. Тропа не накреслена жадній,
Носяться вільно і легко в покоях малі і великі,
Радости повні — і туга мене поряває чудова
Вгору, до них; мов отчизни прихильної заклик солодкий
Чую з високости я — і на Альпи піднятися прагну,
І з якнайвищих верхів орла-бистрокрила позвати:
Хай, як за давна блаженного хлопця до Зевса в обійми,
Він і мене понесе з полону в чертоги Етера!

Блудимо ми без ума; мов непевна лоза виноградна,
Як поламається прут, по яким вона в небо зростала,
Ширимось ми по землі, і шукаємо ми, і простори
Світу обходимо в марних, отче Етере, мандрівках,
Жити в твоїх бо садах жадання нас гонить і томить.
Ми випливаємо в море, на ширші, вільніші рівнини,
Щоб насититися; хвиль невичерпних ігра омиває
Кіль наш, і серце радіє могутню бога морського.
Але не досить йому: океан нас манить, він бо глибокий,
Хвила там носить його легше — о хто ж би спромігся, умілий,
До золотих узбереж корабель наш мандрівний помчати!

Але в той час, як тужу я до марива дальньої далі,
Де ти чужі береги оповив голубою водою,
Сходиш ти в лепеті з крон рясоцвітних дерев овочевих,
Отче Етере! і серце жадливе мені миротвориш,
І я охоче живу, як давніше, з квітками земними.

Урочистий похід „Ганни-пролетарки“

(Закінчення з 9. стор.)

ву остров'яни зажили мирним трудовим життям. Фільм, здається, не виконує прямого завдання: мовляв, працюйте! Він просто бавить глядача. До такої серії відносяться і «Горда принцеса», і «Веселий коник», і мультиплікаційний «Яблуна із золотими плодами» (режисер Едуард Гофман).

Три роки тому у Празі постала студія для виробництва технічних, документальних і науково-популярних фільмів. Вона розвинула тепер велику діяльність, а особливо на полі дублювання совєтських фільмів того ж жанру.

Східна Німеччина

Найбільшу популярність за залізною завісою здобув наскрізь надуманий німецький художній фільм «Непрохані гості» (режисер Гельберг). У фільмі розповідається, як мешканці одного західнонімецького села виступили на боротьбу проти «американських імперіалістів» за те, що американці вирішили перенести село, а на його місці збудувати аеродром. «Непрохані гості» за тенденційності були нагороджені на фестивалі у Празі другою премією миру. Заслугує на увагу кольоровий (дотепер у Сх. Німеччині випущено тільки два кольорові фільми) фільм режисера Златана Дудова «Доля жінки». Ніби банальний сюжет і тема розв'язані режисером цікаво, акцент поставлено на психологічні переживання самотньої людини, а не на політичні її переживання. «Тінь над островами» реж. Маєра — зразок неважкого фільму, хоча і цікаво задуманого. Показуючи життя остров'ян рибалок на Фаррерах, режисер перебільшив і передолює сцени визиску рибалок підприємцями, і фільм навіває на глядача нудьгу. Таку ж нудьгу викликають і так звані документальні фільми на зразок «Вільгельм Пік — наш президент», «Перше травня у Берліні» тощо. Німецьке кіно не дало дотепер після війни жодного видатного актора і режисера.

Польща

Ще два-три роки тому сценарії для польських фільмів писали самі режисери. Письменники не приймали в творчій діяльності ніякої участі не через брак відповідної практики, а скорше через небажання творити агітки. Тепер і письменники, і драматурги, і навіть поети уже пишуть сценарії, при чому, совєтські наглядчі задоволені: після фільму про Шопена — вже не з'являються польські історичні фільми, актори грають «реалістично», з ідейного боку все «гаразд». Героєм художнього повнометражного фільму «Перші дні» (режисер Рибковський, сценарист письменник Гамера) є уже не хто інший, як робітник-комуніст; героєм «Дива біла млина» є селянин комуніст, який викриває «куркуля» — власника млина і таки відбирає млина; героєм «Екіпажу» (режисер Ян Фетке) є матрос-комуніст.

Польські документальні фільми подібні до фільмів такого ж жанру совєтських чи кожної іншої сателітної країни. Різниця та, що показ варення стали за прищипленою методикою перенесено із Донбасу, наприклад, у Сілезію. Науковий фільм «Земля — наша планета» знайшов загальне схвалення глядача за тонко виконані складні технічні здійснення. Та совєтська критика закинула цьому фільмові брак кадрів про працю совєтських астрономів, які без Бога пояснюють походження землі.

Як довідусь із варшавської преси, режисер Бучковський закінчує ставити комедію «Випадок на Марієнштеті» — про працю жінок на будівництві домів; режисер Ванда Якубовська працює над фільмом про боротьбу робітників Шлезьку проти капіталістів «Земля вічного вогню».

Ще менше успіхів має кінопромисловість Болгарії, Румунії, Кореї, Монгольської Народної Республіки, Угорщини. Про найновіші фільми цих країн — при іншій нагоді. Загальний висновок доводиться зробити, що про національну кінопродукцію у сателітних країнах не доводиться більше говорити.

Л. П-а

Хроніка культурного життя в УССР

У Києві, в залі консерваторії, відбувся великий концерт-звіт молодих співаків, випускників консерваторії. Преса підкреслює, що багато виконавців мають надзвичайно високі голосові дані, але ще неважко техніку. З-поміж співаків особливо виділялися баритон Д. Гнатюк, бас Ю. Кравченко, бас С. Червоноук, сопрано Валентина Івантєва, лірико-драматичне сопрано Зінаїда Старченко.

Видавництво «Радяський письменник» уже видало або закінчує видання таких книг (тематично майже всі вони присвячені 300-річчю приєднання України до Росії): історичний роман П. Панча «Гомоніла Україна», другий том «Переяславської ради» Н. Рибачка, повість Ю. Мушкетика «Семен Палій», В. Кисельова «Вічна дружба» та збірки поезій М. Бажана, М. Рильського, В. Сосюри, А. Ма-

лишка. Крім того, це ж видавництво випускає повість А. Полторацького «Дитинство Гоголя», повість Л. Смілянського «Молодість Шевченка» і другий том роману С. Скляренка «Карпати».

У Харкові відбувся літературний вечір, присвячений четвертій річниці смерті письменника О. М. Войка, автора популярної трилогії «Молодість», перевиданої 14 разів і перекладеної мало не на всі мови народів СССР, а також на естонську, болгарську, чеську, польську, румунську і російську мови.

Закарпатський «Хор плотарів» з великим успіхом концертує в балтійських республіках. В програмі хор має клясичні українські народні пісні, білоруські і російські пісні, що в якійсь мірі стосуються до теми праці, зокрема плотарського діла.

Літературний конкурс ЗУАДКомітету

З нагоди десятиріччя діяльності Злученого Українського Американського Допомогового Комітету, Екзекутива ЗУАДКомітету, бажаючи спричинитися до української літератури вартісними творами, що закріпили б у письменницькій формі сучасне українське лихоліття, з яким пов'язані постання і праця ЗУАДК, проголошує

КОНКУРС

на оригінальний сценічний твір (драму, комедію, сценічне видовище, музичний водевіль чи інші літературні твори для театральної вистави).

Тема твору: проблематика української еміграції в найширшому розумінні, себто включно з подіями, що були причиною еміграції з рідного краю, життя на вигнанні й поселення у вільному світі.

Екзекутива ЗУАДКомітету підкреслює, що її бажанням не є пропаганда на користь ЗУАДК-у, лише літературно-мистецька ціль, і тому вона не обмежує авторів якоюсь визначеною темою чи напрямками, але хоче, щоб твір мав сюжет з тієї української сучасності, з якою пов'язана національна й загальнолюдська трагедія еміграції. Було б одначе бажаним, щоб автори взяли до уваги теж і допомогли акцію потребууючому братові.

Головним критерієм при оцінці творів, надісланих на цей конкурс, буде їх літературно-мистецька вартість і тому запрошено до

ЖЮРИ КОНКУРСУ

таких громадян: проф. Юрія Шереха, д-ра Луку Луцева, проф. Гр. Подоляка,

письменника Святослава Гординського і режисера Йосипа Гірняка.

Якщо в якомусь творі будуть музичні чи співові частини, тоді для їх оцінки будуть запрошені додатково музичні критики.

Екзекутива ЗУАДКомітету призначила на цей конкурс такі

ТРИ НАГОРОДИ

Перша — 600 доларів; друга — 300 доларів; третя — 100 доларів.

Твори треба надіслати найпізніше до 15 жовтня 1954 року, у двох примірниках, писаних машинкою лише на одній сторінці з відступами, на адресу ЗУАДК: United Ukrainian American Relief Committee 866 North 7th Street, Philadelphia 23, Penna, USA.

Нагороджені твори стають власністю ЗУАДКомітету для евентуального використання для театральної вистави, з якої дохід буде призначений на допомогу цілі.

Відносно евентуального видання цих творів друком ЗУАДК порозуміється з авторами.

Твори треба надіслати анонімно, під прикриттям, невідомим загально авторським криптонімом, а в окремій замкненій конверті подати справжнє прізвище автора і його адресу.

Запрощується до участі в цьому конкурсі всіх українських письменників, щоб цей конкурс дав тривалі здобутки для нашої драматичної літератури.

Філадельфія, 12 березня 1954 року.

ЕКЗЕКУТИВА ЗУАДКОМІТЕТУ.

Перед ревізією хартії ОН

Критика хартії ОН

В західних державах ця критика почалася вже 1945 р., тобто ще того самого року, коли ця хартія була ратифікована і ввійшла в силу. Між політиками-критиками хартії енергійно виступав ще в 1945 р., а також і пізніше, американський сенатор і два рази кандидат на президента — покійний Роберт А. Тефт — головна за те, що в хартії недостатньо взято під увагу і наголошено принципи права взагалі і зокрема права міжнародного. Зокрема Тефт надзвичайно рішуче виступав проти права вето в Раді безпеки і ці свої погляди дуже яскраво виклав у книзі «A Foreign Policy for Americans» («Зовнішня політика для американців»). Останніми роками до групи критиків хартії долучився Моріс Шуман, державний секретар у французькому міністерстві закордонних справ, головний критикуючи право вето і вимагаючи усунення його з хартії. Критичні думки Тефта підхопив міністер Джон Фостер Даллес, який, виступивши 26 серпня 1953 р. на річних зборах американської камери адвокатів (American Bar Association) в Бостоні, заявив, що міжнародний лад в основному спочиває на законі, який втілює в собі принципи права і моралі, тим часом первісний проєкт хартії та її остаточна форма не дає майже значення поняттям «справедливість» і «закон». Дальшим недолік хартії, за Даллесом, впливає з факту, що три провідні державні мужі, що подали проєкт ОН, а саме — Рузвельт, Черчил і Сталін, самі стояли на чолі переможної коаліції, і цим пояснюється, що ОН були задумані як продовження створеного у війні триумвірату також і на мирний час. Тому всі три надали головне значення Раді безпеки з тим, що великодержави, як її постійні члени, повинні діяти однозгідно.

З науковців-правників найкращу аналізу і критику хартії перевів проф. Ганс Кельзен в правничому періодичу «Jale Law Journal», ч. 5 за серпень 1946, а зокрема в своїй знаменитій книзі, присвяченій аналізу в хартії: The Law of the United Nations («Право Об'єднаних Націй»).

Домагання ревізії хартії

Державні мужі західних держав до останніх років якщо і поділяли думки критиків, проте не задумувались над логічними висновками — зміною хартії. Це явище можна пояснити тим, що, поперше, ці державні мужі самі були авторами або співавторами хартії і вірили, що ідеологічні, моральні і політичні принципи, покладені в основу хартії, є вистачальними і мають зобов'язуючу силу для всіх членів ОН, тобто і для СССР і його сателітів. Подруге, коли стало наївним, що хартія в такій формі не тільки недосконала, але містить у собі великі недоліки, а деякі її постанови виразно невідповідні, — західні держави, включно з США, не вважали за вказане зревизувати хартію, але чекають, щоб згідно з 109 статтею питання ревізії було автоматично поставлене на денний порядок 10-ої сесії генеральної асамблеї.

Голоси про потребу ревізії хартії почали підноситися з початком 1953 р. і стають щораз сильнішими. Починаючи з липня 1953 р., справу ревізії хартії підносять уже відповідальні за політику своїх урядів державні мужі, як Генрі Кебот Лодж — представник США в ОН, голова сенатського комітету закордонних справ Александер Войлі, міністер закордонних справ Дж. Фостер Даллес, державний секретар у французькому міністерстві закордонних справ Моріс Шуман. Голландська делегація в ОН у серпні 1953 р. опублікувала пропозицію ревізії хартії як окремий пункт для праці генеральної асамблеї у вересні 1953 р.

Підготовка до можливої ревізії хартії вже почалася в самих таки ОН. Під час останньої сесії генеральної асамблеї прийнято (54 голосами проти 5) резолюцію в легальних справах і згідно з прийнятою пропозицією вже тепер мають вестися підготовчі праці: систематична компіляція і публікація ще не опублікованих документів та інших матеріалів з конференції в Сан-Франсіско, складення повного індексу опублікованих і ще неопублікованих документів цієї конференції; систематична компіляція та індекс документів і матеріалів з практики ОН і врешті — поширення цих матеріалів між державами-членами ОН.

В США згідно з прийнятою сенатом резолюцією створено підкомітет сенатського комітету закордонних справ, очолюваний сенатором А. Вайлі, що займається студіями поправок і внесків до хартії і її ревізією в 1955 р.

Даллес під час згаданого вже ви-

ступу в Бостоні і в офіційному листі до сен. Вайлі від 12 серпня 1953 р. заявив, що уряд США буде підтримувати вимогу ревізії хартії і що США голосуватимуть 1955 р. за пропозицію зміни хартії.

Отже підготовчі роботи, згідно з прийнятою в конгресі США процедурою, почалися. Крім того, Даллес закликав американських правників окремо працювати над цією проблемою і дати міністерству та сенатському підкомітету свої пропозиції. Американські керівні пресові органи порушують цю справу на своїх сторінках щораз частіше.

Юридичні основи й проблеми

Загально беручи, в міжнародному праві поправки чи зміни договору здійснюються, якщо первісний договір не містить постанов про процедуру поправки чи змін його, шляхом закінчення нового договору, до якого приступили б ті самі договірні сторони. Якщо йдеться про хартію ОН, яка властиво є багатостороннім договором, то вона містить такі постанови в своїх 108 і 109 статтях. Отже ці дві статті і творять правну основу, на якій повинна відбутися ревізія чи зміна хартії.

Стаття 108 становить звичайний спосіб зміни чи доповнення хартії. Вона звучить: «Поправки чи зміни до хартії стануть дійсними для всіх членів Об'єднаних Націй, коли вони будуть прийняті 2/3 голосів членів генеральної асамблеї і будуть ратифіковані згідно з конституційними процедурами 2/3 держав-членів Об'єднаних Націй, включаючи всіх постійних членів Ради безпеки».

Творці хартії, крім цього, внесли до хартії ще 109 статтю, яка становить собою надзвичайну процедуру зміни хартії, хоч фактично не дуже полегшує її. Згідно з постановами цієї статті, для ревізії хартії може бути скликана генеральна конференція ОН, місце й час якої будуть визначені 2/3 голосів членів ОН та 7-ми голосами Ради безпеки без різниці, чи це будуть постійні члени, чи ні (пункт 1). Ця сама стаття в пункті 3 постановляє, що, якщо ревізію хартії не переведено до 10 літ після її прийняття, то пропозиція скликання генеральної конференції для ревізії хартії буде автоматично включена до програми 10-ої сесії генеральної асамблеї, і конференція буде переведена, якщо за нею з'явиться більшість членів генеральної асамблеї і більшість членів Ради безпеки. Однак полегшення, що її ця стаття мала ввести в справу ревізії хартії, майже перекреслюється 2-им пунктом цієї статті, який говорить про те, що кожна зміна теперішньої хартії, пропонувана 2/3 голосів, стане дійсною тільки тоді, якщо вона буде ратифікована згідно з відповідними конституційними процедурами 2/3 членів ОН, включаючи сюди всіх постійних членів Ради безпеки. Тут властиво містяться вже труднощі для практичного переведення зміни хартії. Передусім, сама хартія, покликаючися в цій статті на конституційну процедуру ратифікації, ніде не згадує, хто — який орган ОН — має перевірити чи ствердити, що ратифікація відбулася відповідним легальним порядком, або хто має перевірити чи така ратифікація можлива, якщо певна держава заявила б, що згідно з її конституцією ратифікацію перевести не можливо, бо це, мовляв, суперечить її конституції.

Друга, найважливіша трудність, яка може завважити на зміні хартії — це вимога цього ж пункту, що для того, щоб зміни стали дійсними, треба, щоб змінена хартія ратифікували 2/3 членів ОН і 7 членів Ради безпеки. Коли мати на увазі, що СССР ще в процесі творення хартії опонував параграфом 109, а після того протягом останніх 8 років користав з права вето, яке тепер може бути зревизоване, то вже тепер можна з певністю твердити, що СССР жодних суттєвих змін не прийме і не ратифікуватиме. Це означало б перекреслення ревізії або, якщо західні держави схочуть перевести зміну хартії за всяку ціну, евентуальне позбавлення СССР членства в ОН, або розбиття організації. Ми навели тут тільки дві правні труднощі, зв'язані з питанням ревізії хартії. Їх є більше.

(Далі буде)

О. Д-ко

Читайте і поширюйте журнал військово-політичної думки „До Зброї“ що його видає Місія УПА

15 років тому в Хусті

(Закінчення з 8. стор.)

не виявляв належної ініціативи в цій ділянці і не вмів зробити відповідного натиску на Прагу, щоб усунути з Закарпаття всіх чеських жандармів, а на їх місце покликати до служби вислужених воєнків та підстаршин, яких на Закарпатті було досить багато, і то в більшості національно свідомих. У цьому випадку хустський уряд чомусь не боровив інтересів місцевих жителів, хоч у шкільній ділянці мав дуже великі успіхи, обсадивши всі вчительські посади українцями.

Якщо характеризувати взаємини Хусту з Прагою, то їх можна окреслити словом «ніякі». Прага, напр., вимусила хустський уряд прийняти чеського ген. Лева Прхалю на пост міністра внутрішніх справ, і закарпатський уряд довго не подавав до відома населенню факту цієї своєї капітуляції перед Прагою, бо боявся наслідків такого непопулярного рішення. Прага робила всі заходи, щоб привернути собі втрачені під час жовтневої кризи 1938 року позиції метрополії на Закарпатті, і її не можна обвинувачу-

вати в тому, що Хуст ставив спротив таким заходам надто нерішуче. Інша річ, що така поведінка Праги була дуже короткозорою і призвела в березні 1939 р. до фатальних наслідків не тільки для Закарпаття, але й для Чехії.

Хустський уряд не втримував жодних зовнішньо-політичних зв'язків. Словаки і судетські німці робили інакше. На всі наші вимоги, щоб робити щось у цій ділянці, міністри відповідали просто і стереотипно: ми маємо дуже добрі взаємини з Проводом Українських Націоналістів — ПУН, а він робить усе, що потрібно. Хоч така відповідь для нас, націоналістів, повинна була б звучати присмерно, ми все ж таки не були вдоволені, бо в таких поставленні справи бачили примітивізм.

(Далі буде)

ВІД РЕДАКЦІЇ

З огляду на свято Христового Воскресіння наступне число нашої газети по'явиться з датою 25 квітня.

В-ВО «СУЧАСНА УКРАЇНА»

З БЛЮКНОТА РЕПОРТЕРА

Подорожі вчать...

(Спостережене і почуте на лінії Мюнхен—Гамбург)

Пасажирів далекого поїзду можна порівняти до репрезентативної «статистичної групи», що нею послуговуються демографічні інститути для своїх опитів. Бо, поминаючи великі різниці між ними (в першому випадку добір чисто випадковий, в другому — на підставі критеріїв), обидві групи є похідною того феномену, що його називають у статистиці «законом великого числа».

Не збираючись писати вступу до статистичного трактату, а також будучи далеким від намагань узагальнювати помічене й почуте під час однієї нічної їзди на лінії Мюнхен—Гамбург, все ж уважаю деякі зроблені спостереження гідними уваги, а може навіть і роздуму. Не йдеться бо про спорадичні голоси, а про ментальність певної частини німецького населення, про її поставу до проблем, людей і концепцій завтрашнього дня. Очевидно, це приватні погляди, думки людей з «вулиці», але ці думки не одиничні.

«Невиносна задума»

Наріканням на тверді сидження нашого купе не було кінця. Від яких двох років всі далекого поїзди Німецької Федеративної Республіки мають модерні вагони, в яких навіть сидження третьої класи є м'які. А тут поповся нам старий вагон з твердими. Сеньйорка нашої принагідної подорожньої спільноти, солідна дама по п'ятдесятці, енергійно розмахуючи руками перед носом кондуктора, побренькувала навішеними на її лівій золотими наруччями, а її повна груди шораз підносилися з хвилювання і майже підкидала оправлений в золото і звисаючий на шії великий смарагд.

Кондуктор пробував спихати вину на австрійців; мовляв, цей вагон прийшов з Австрії і був включений до гарнітури, але нарікання не вшухали. Вони нагло урвалися тільки тоді, коли до вагона ввійшла група з двох десятків мужчин, жінок і дітей, найновіших німецьких поворотців з Югославії.

Одягнені в дрантивеньке «дерев'яне» убрання. Їх запалі обличчя і сумовиті очі свідчили, що вони мають з собою тяжкі роки неволі, упокорень і страждань. Плакали малі діти, недовірили дивилися на нас з-під розкуйовдженого волосся підлітки, чемно просили дозволу сісти старші.

З новими пасажирами ввійшов до вагона і новий запах. Вони кілька годин тому перейшли дезінфекцію в станиці Червоного Хреста, де їх обсапали порошком проти паразитів. Як відомо, цей порошок має свій питомий запах, що не є таким приємним, як пахощі кольонської води. З цього запаху і постала задума, що примусила скоротитись виніженний носик нашої «сеньйорки». Разом із ще одним подорожнім вона почала збирати свої речі і переносити їх до другого вагона.

Рештки...

Я спершу думав, що у випадку поворотців з Югославії йдеться про тричотири численні родини. В ході розмови мені стало ясним, що за вайком двох молодих матерів з дітьми все це були «рештки родин». Тут самітний старий батько, там старенька, теж самітна, бабця, а це — також самітні хлопці і дівчата. Всі вони втратили в тітовській Югославії когось з близьких, а то і всю родину. По таборах, в'язницях або просто в домах їх рідні були вбиті партизанами в перші дні і тижні по капітуляції Німеччини. Тепер вони дістали до-

звіл виїхати до Федеративної Республіки до своїх ближчих і дальших кривняків.

Згідно з даними моїх розмовців, в Трославіє є ще на сьогодні коло 25 тисяч німців. Всім їм однаке відібрано їх приватну власність, в першу чергу селянам. Мій розмовець, старший віком господар, не маючи ніяких політичних прогріхів супроти Тита і сербів, кількакратно старався дістати у винайм своє власне колишнє господарство, а вікінці хотів піти навіть звичайним робітником на своє господарство. В одному і другому випадку йому було відмовлено. Тепер він їде до свого брата в околиці Вюрцбургу, де доживатиме свою старість на ласкавому хлібі.

Тільки з трудом і тому, що, як і кожний слов'янин, я трохи розумію сербську мову, міг я порозумітись з двома молодими хлопцями. Вони почувалися в нових умовах доволі чужо, а довголітнє перебування в таборі і відсутність батьківської і взагалі будь-якої опіки витиснули на них сильне тавро. З їх очей било недовір'я, а навіть і холод. Вони розпитували мене про ціни мотоциклів у Німеччині і про можливість доброго заробітку, але — «тільки не на селі».

«Так, між нами говорючи...»

«Алеж неможливо, щоб це були німці», — майже обурено говорила моя знайома з купе, та сама пані, що не могла знести задухи, що йшла від її земляків, і яка ще в Мюнхені покинула була вагон. Десь за Вюрцбургом я стрінув її в вагоні-ресторані, і вона питала мене, що це за люди і як я витримую в тій атмосфері. Вона ніяк не могла погодитися, що це такі її кровні брати, німці з Югославії. «Знаєте, я була певна, що це якісь слов'яни, так дуже нагадували вони мені наших остарбайтерів, тих росіян і українців, що працювали в нашій фабриці під час війни. Той самий запах і взагалі вигляд...»

Тому що всі місця при столі моєї співрозмовниці вже були зайняті, я присів до сусіднього столика, напроти підстаршини німецької прикордонної служби. При столі сиділо ще кілька добре виглядаючих панів. Один з них, як показала розмова, був новим утікачем з совєтської зони Німеччини; він оповідав про тамошні відносини. Згодом розмова перейшла на «високу політику», і товариство роздумувало над способами знищення більшевизму. Прикордонник обстоював концепцію Аденауера і висловлювався за німецьке озброєння, а в німецьких дивізіях вбачав початок кінця СССР. Цікаву і оригінальну розв'язку сучасного світового напруження, а також і проблеми знищення СССР, запропонував промисловець з Рурщини. «Німецькі дивізії — це війна, а її масмо доволі. Ми щойно відбудуємо руїни останньої катастрофи, а всяка нова війна мусіла б знову розгратися на німецькій території. І шкода вже німецької крові. СССР треба розвалювати зсередини, революцією. Я гадаю, що треба висилати до СССР усіх тих власців і українців, що їх так багато було при нашому війську і що їх ще й тепер повно у Федеративній Республіці. Хай ідуть туди і роблять революцію! А коли вже там почнетесь, тоді, в слушний час, ми можемо ударити нашими дивізіями до спілки з західними альянтами». На рецепт пана промисловеця всі радо пристали, включно зо мною. Ми ще устійнювали деталі масового ски-

УВАГА! УВАГА!

Книжка англійською мовою

Вже приймаються замовлення на нову книжку англійською мовою про

УПА,

яка видається заходами «Об'єднаного Комітету міста Нью-Йорку та Метрополії» з нагоди 10-річчя боротьби Української Повстанчої Армії. Книжка буде мати 224 сторінок і буде ілюстрована оригінальними знімками з боротьби УПА. Ця книжка повинна знайтися в кожній українській хаті і бути поширена серед англосакського світу. Купуючи її, Ви особисто можете сплатити решту коштів, зв'язаних із її виданням, і допоможете також у покритті коштів тих книжок, які будуть розіслані до різних інституцій та бібліотек.

Зміст книжки: Вступне слово: Л. Добрянський. — Промови на маніфестації в 10-річчя УПА: сен. Айвз і сен. Грін. — Коротка історія УПА: Л. Шанковський. — Література українського визвольного підпілля: В. Барка. — Новелі і сатири українського підпілля: Буревій, Марта Тай. — Уривок п'єси «Андергравид»: Р. Лапіка. — Мистецтво в УПА: С. Гординський. — Публіцистика українського підпілля: К. Кононенко. — Концепція самостійної України: П. Полтава. — Наше ставлення до російського народу: О. Горновий. — Лист до Стейт Департаменту США в справі «Голову Америки»: П. Полтава. — Бій під Ліщавою Горішньою: С. Хрив. — Червоний Хрест УПА: Мельодія-Крук.

Ціна її — 3.25 амер. дол. Кольпортерам і книгарням знижка. Замовлення слати до ОБ'ЄДНАНОГО КОМІТЕТУ, на адресу W. ZACHARCZUK, 62 Ave. B. New York City, N. Y.

дання «власців і українців» в СССР, що його мало б перевести американське летунство, в уяві вже бачили, як в Україні «робиться революція» і які великі можливості відкриваються для німецької індустрії... При третьому пиві перевели ще кілька кінцевих кордонних коректур на сході Європи і однозгідно рішили, що майбутнє належить «Об'єднаній Європі», що «Дранг нах Остен» — абсолютно перестаріла метода і що треба інтегрувати Схід до Заходу. А тому що Західна Європа вже майже інтегрована, їй мусить припасти велика місія об'єднати розсварений Схід. Самі східноєвропейські народи, — говорив промисловець, — не дадуть собі ради з упорядкуванням своїх справ. Вони ще живуть націоналізмами дев'ятнадцятого століття і готові себе взаємно «позажирати». Між нами говорючи, все, що на схід від Познаня — це такі неповні люди в політичному розумінні. Я не тверджу, що вони «унтерменші», але їм бракує політичної зрілості. І як колись ми чи там наші предки несли на Схід магдебурзьке право і цивілізацію взагалі, так сьогодні нашим обов'язком є усвідомити їх у конечності європейського об'єднання і навіть у конечності допомоги, щоб вони могли зорганізуватись».

Коли ми під'їжджали до Касселю, перед нами на столі стояла батарея випрожнених пляшок пива і готові плани розбиття СССР та майбутнього нового європейського порядку — Об'єднаній Європи, відносно змісту якої не було в присутніх, включно зо мною, найменшого сумніву. Що ж, нові часи, нова Європа, нові методи і, мабуть, старі задушені плани...

В Касселі ми розпрощалися. Висіла дама, що не могла знести задухи, що походила від її однокровних братів, які так дуже нагадували їй «наших остарбайтерів»; розійшлися по своїх вагонах і мої співрозмовці, з якими ми ушасливілювали Східню Європу новим порядком, цим разом «інтеграційним». Вже сидячи сам, при чорній каві, передумував я почути мудрощі, і мимоволі пригадалися мені делкі мої земляки, що весь свій еміграційний труд десятиліттями спрямовують на переконування Заходу, що ми — теж... Захід, що ми члени і співтворці окцидентальної культури, що ми, українці, такі справжні «західняки» і зі Сходом Європи аж ніяк не масмо нічого спільного.

І я подумав, що якби ці земляки частіше пили пиво з своїми сусідами і не починали розмови від того, яка то «Укра-

їна добра хльоба», а більше слухали і на вус мотали, то вони не раз почувли б, що про них думають і які мрії плекають щодо Сходу Європи, а в цьому і щодо їх батьківщини, новітні «інтегратори».

А це варто зробити, щоб у майбутньому не переживати розчарувань і «тихого смутку».

Л. Корбут

СУЧАСНА УКРАЇНА

Видає:

Закордонне Представництво УГВР
Редагує: Колегія
ДВОТИЖНЕВИК

Редакція не вміщує статей, не підписаних ім'ям та прізвищем автора. В справі неприйнятих статей не листується. Редакція застерігає за собою право скорочувати статті і правити мову. — Статті підписані авторами, не конче висловлюють погляди чи становище редакції.

Адреси наших представників

Австралія:	Fokshan Library & Book Supply 1 Barvon Street Glenroy W. 9, Vic.
Аргентина:	Denysiuk Mykola c. Curapaligüe 790 Buenos Aires
Бельгія:	Schrayter F. 4 rue des Bouleaux Cheratte, Liege чекове конто для пересилки грошей: Camp. 2376.24
Бразилія:	Bajluk Dmytro Caixa Postal 6 Sao Caetano do Sul Sao Paulo
Велико-британія:	Prokop Konstantyn 25 Hillcrest Rd. London W. 3
Венесуеля:	Dejneka Alexander UKRAFOT Av. Espana Edificio Panamerica Caracas Catia
Канада:	O. I. Eliashevsky 118 Medland St. Toronto 9, Ont.
США:	Klym Jaroslaw 114 East 11-th Street New York 3, N.Y.
Франція і Туніс:	Soroczak Miroslaw Oury-Sud 69 Florange (Moselle)
Швейцарія:	Dr. Prokop Roman Wabernstr. 40 Bern
Швеція:	Harbar Kyrylo Box 62 Huddinge

Зубний лікар

Др. Богдан Білас

München 15, Sonnenstr. 8, Tel. 51715

Модерне устаткування, власна технічна лабораторія, рентген. Приймає щоденно від 10—12 та 16—20 год. виключно за попереднім домовленням. Всі каси хворих.